Acatiimi

PROFESSORIEN, TIETEENTEKIJÖIDEN JA YLIOPISTOJEN OPETUSALAN LEHTI NRO **1/2024**

Articles in English acatiimi.fi

Vuoden Professori

Ravitsemusterapian professori Ursula Schwabin tutkimusteemat ovat pysyneet koko uran samoina, näkökulma on lihonut.

Teema Akateemiset urapolut / **Vuoden Tieteentekijä** Lotta Kaila
Rasismi korkeakouluissa / Millaisia kokemuksia tutkijavaihdosta?

”Koen, että on todella tärkeää viestiä ja saada aikaan muutosta. Meillä ei ole aikaa jupista, miksi kukaan ei tee mitään.”

VUODEN TIETEENTEKIJÄ LOTTA KAILA S. 36

IN ENGLISH
PÅ SVENSKA
acatiimi.fi

TERO KARJALAINEN
puheenjohtaja, Tieteentekijät

Tuhat uutta tohtoria – pitääkö olla huolissaan?

Laki valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosille 2024–2030 lisää julkista TKI-rahoitusta vuonna 2024 arviolta noin 280 miljoonaa euroa. Merkittävä osa lisäyksestä kohdennetaan niin kutsuttuun tohtorikoulutuspilottiin, jonka tarkoituksena on lisätä väitöskirjatutkijoiden määrää ja tutkijakoulutettujen määrää tuhannella noin neljän vuoden aikajänteellä. Pitääkö olla huolissaan?

Vaikka tuhannen uuden motivoituneen väitöskirjatutkijan löytäminen uusiin, avoimiin paikkoihin ei ole itsestään selvää – eikä myöskään heille riittävän ohjauksen tarjoaminen – ei tarvitse olla (isosti) huolissaan. Kohdennus on hyvin perusteltu. Suomen menestyminen kansainvälisesti perustuu edelleen korkeaan osaamiseen. Osaamispääoman kasvattaminen on perusteltua Suomen kilpailukyvyn kannalta. Tutkijakoulutetut tekivät vuonna 2022 suomalaisen yrityssektorin TKI-työvuosista vain noin kahdeksan prosenttia. Kasvattamisen varaa siis on.

Suomi velkaantuu, ja valtio satsaa vuonna 2024 noin 280 miljoonaa euroa lisää TKI-toimintaan, tästä vielä merkittävän osan tutkijakoulutuksen lisäämiseen.

Nykyajan ja tulevaisuuden haasteet ovat enenevässä määrin hyvin kompleksisia ja vaativat monialaisia sekä systeemisiä ratkaisuja. Väitöskirjatutkijoille kehittyy tutkijakoulutuksen aikana paitsi syvä substanssiosaaminen, myös paljon tarpeellisia geneerisiä taitoja, jotka ovat tärkeitä kompleksisten haasteiden hahmottamisessa ja ymmärtämisessä sekä ratkaisujen etsimisessä. Analyyttinen ja kriittinen ajattelu, ongelmanratkaisukyky, kyky monialaiseen ja itsenäiseen työskentelyyn – ihan vaan muutamia mainitakseni.

Hieman huolta aiheuttaa se, kohdentuuko uusista väitöskirjatutkijan paikoista riittävästi ihmis- ja yhteiskuntatieteisiin. On oikein ja Tieteentekijöiden tavoitteen mukaista, että lisäresursseja kohdistetaan nimenomaan uusiin väitöskirjatutkijan työsuhteisiin. Jos vielä riittävän moni uusi väitöskirjatutkija pääsisi monitieteisiin tutkimusyhteisöihin tekemään uusia disruptiivisia tutkimuslöytöjä, se olisi suomalaiselle tieteelle lottovoittoa arvokkaampaa. ▲

Sisältö

1/2024

KUVITUS OUTI KAINIEMI

ARTIKKELIT

8 **Teema**
Akateemiset urapolut
Yliopistoilla on tenure trackin lisäksi monia muitakin urapolkuja.

18 **Essee**
Opiskelijat hylkäämistaloudessa
Yliopisto-opettaja Heidi Elmgren pohtii opiskelijoiden asemaa.

28 **Henkilö**
Geeniperimän ja ravitsemuksen salojen jäljillä
Vuoden Professori Ursula Schwab.

36 **Yhteiskunnallinen keskustelu on sitkeyslaji**
MMT Lotta Kaila
Vuoden Tieteentekijä

42 **Työhyvinvointi**
Hankala hyvinvoinnin johtaminen

46 **Rasisimiin ja syrjintään puuttuminen on kaikkien asia**
Korkeakoulut eivät ole rasismivapaata vyöhykettä.

”Työ on parhaimmillaan niinä hetkinä, kun saa tutkimuksen päätökseen, ja opettamisessa silloin kun huomaa opiskelijoiden kehittyvän.”

URSULA SCHWAB

VAKIOT

3 **Pääkirjoitus**
Tero Karjalainen

6 **Oivallus**
Minna Maunumäki

7 **Keskustelua**

17 **Gallup**
Millaisia kokemuksia on tutkija- ja opettajavaihdosta?

24 **Kiperä kysymys**
Mitä tutkijan pitäisi tietää lainauskorvauksista?

26 **Maailmalta**

35 **Kolumni**

40 **Fakta**
Opettajakoulutuksen kasvavat opiskelijamäärät.

49 **Nyt**
Liittojen ajankohtaisia uutisia.

52 **Inspiraatio**
Kirjat, teatteri

54 **Kysy asiantuntijalta**

56 **Liittojen yhteystiedot**

In English På svenska Acatiimi.fi

Acatiimi

PROFESSORIEN, TIETEENTEKIJÖIDEN JA YLIOPISTOJEN OPETUSALAN LEHTI

ILMESTYMISPÄIVÄ 1/2024
12.2.2024

27. VUOSIKERTA
painos 11 500 kpl

VERKKOVERSIO
acatiimi.fi

JULKAISIJAT
Professoriliitto ry, Tieteentekijät ry, Yliopistojen opetusalan liitto YLL ry

PÄÄTOIMITTAJA
Eeva Ylitalo
eeva.ylitalo@otava.fi

TOIMITUS
Otavamedia Oy

TOIMITUSNEUVOSTO
Leena Kurkinen (Professoriliitto), Hanna Lempinen (Tieteentekijät), Siiri Nousiainen (Tieteentekijät), Santeri Palviainen (YLL), Juha Rouvinen (Professoriliitto) ja Outi Ylitapio-Mäntylä (YLL)

PAINOPAIKKA
Punamusta

ISSN
1455-1608

ILMOITUKSET
Pirunnyrkki Oy, Kari Kettunen, puh. 0400 185 853, kari.kettunen@pirunnyrkki.fi

ILMOITUSHINNASTO
1/1 Takakansi 4-väri 1 110 €, 1/1 muut sivut 4-väri 950 €, 1/2 4-väri 740 €, aukeama 4-väri 1 320 €

MEDIAKORTTI
acatiimi.fi/mediakortti

PALAUTE
palaute@acatiimi.fi

OSOITTEENMUUTOKSET
Ilmoita osoitteenmuutoksesta omaan liittoon.

Oivallus

Digitalisoituva yliopisto tarvitsee pedagogiikkaa

Digitalisaatiolla koulutuksesta tehdään saavutettavaa, mutta koulutuksen kehittämistä ei saa alistaa taloudellisille ja välineellisille intresseille. Oppimiseen tarvitaan ohjausta, argumentointia ja reflektointia.

MINNA MAUNUMÄKI, kasvatustieteen tohtori

Työ: yliopistonopettaja kasvatustieteen, aikuiskasvatustieteen ja varhaiskasvatustieteen oppiaineissa JYU avoimessa yliopistossa sekä luokanopettajien aikuiskoulutuksessa Kokkolan yliopistokeskuksessa

Erikoisalat: opetuksen, oppimisen ja arvioinnin ilmiöt sekä ajankohtaiset koulutuspoliittiset teemat

Opiskelijan ajattelu voi tutkitusti liikahtaa syvällisesti vain, jos hän saa asioista kokonaiskuvan opettajan tuella. Opiskelijan tulee lisäksi päästä haastamaan näkemyksiään opiskelijoiden kanssa, onpa sitten kyse kasvokkain tai verkossa tapahtuvasta oppimisesta.

Julkaisin **Leena Isosompin** ja **Minna Maunulan** kanssa tutkimuksen, jossa tarkastelimme digitalisoituvaa yliopistokoulutusta ohjaavia koulutuspoliittisia visiotekstejä pedagogiikan näkökulmasta. Tulosten mukaan koulutuksen kehittämistä ohjaavat teknologis-taloudelliset puhetavat ja toimintamallit. Tämä vie koulutuksen kehittämistä uuspedagogiseksi, jolloin resurssit suunnataan uusien teknologioiden kokeiluun, standardoitujen koulutustuotteiden muotoiluun ja jakamiseen sekä rutiinitehtäviksi ymmärrettyjen opetustehtävien automatisointiin. Uuspedagogiikka voi välineellistää oppimista ja ohittaa opettajien ja koulutusyhteisön roolit ja akateemisen asiantuntijuuden rakentumisen lähtökohdat.

Haluammeko kouluttaa hyvinvoivia, sivistyneitä ja yhteistyökykyisiä osaajia ongelmien ratkaisijoiksi? Toivon, että kaikki yliopistokoulutusta kehittävät tulisivat mukaan rakentamaan dialogia kestävästä yliopistokoulutuksesta. ▲

Keskustelua

Eriävät mielipiteet rahoitusmallityöryhmälle

KK OHRA -työryhmä julkaisi joulukuussa 2023 ehdotuksensa yliopistojen uudeksi rahoitusmalliksi. Työryhmän 30.11. pidetyssä kokouksessa rahoitusmalliesitykseen tehtiin muutoksia, joiden perusteella Taideyliopiston, Lapin yliopiston ja Jyväskylän yliopiston rahoitusosuudet laskisivat merkittävästi rahoituskaudella 2025–2028 sekä suhteellisesti että euromääräisesti. Mikäli yliopistojen perusrahoitusta lasketaan esityksessä kuvatulla tavalla, se tarkoittaa työvoiman vähentämiseen tähtäävien muutosneuvotteluiden aloittamista ja kymmenien henkilöiden irtisanomista.

Professoriliito ei hyväksy 30.11. tehtyä esitystä ja jätti eriävän mielipiteensä. Esitys on ristiriidassa yliopistojen perusrahoituksen ennustettavuuden ja vakauden kanssa, jotka ovat liiton keskeisiä tavoitteita rahoitusmallin kehittämisessä. Professoriliitto on nostanut esiin tarpeen rahoitusmallin kokonaisuudistukselle ja on esittänyt uudistuksen käynnistämistä välittömästi nykyisen työryhmän toimikauden päätyttyä. Uudistuksen valmistelun on pohjauduttava yliopistojen rahoitusmalleja koskevaan tutkittuun tietoon ja hyödynnettävä alan professoreiden asiantuntemusta.

OAJ, SYL ja SAMOK muistuttavat eriävässä mielipiteessään, että korkeakoulutus elää rahoitusmallien ja koko ohjausjärjestelmän osalta välivaihetta, sillä yhteiskunnalliset haasteet nostavat uusia kehittämistarpeita nopealla aikataululla. Koska rahoitusmallit ovat rahanjaon väline, uudistus näyttäytyy mikromanageerauksena. Lausunnossa on otettava huomioon, että ehdotetut rahoitusmallien muutokset eivät pienennä kansainvälisesti poikkeuksellisen korkean tulosrahoituksen osuutta, vaan tulosperustaisuus on lisääntymässä. Kun tavoitteena on kouluttaa lisää TKI-osaajia, koulutuksen ja tutkimuksen välisen painoarvon muuttaminen rahoitusmallissa TK-toimintaa painottavaksi ei tue tätä tavoitetta. Nyt tehtävät prosenttimuutokset ovat yksittäisen korkeakoulun kannalta suuria – osalle hyvässä, osalle pahassa. Liittojen kannan mukaan toinen samantasoisen tutkinnon kerroin on säilytettävä tasossa 0,7. Rahoitusmallien muutos toisen samantasoisen tutkinnon osalta ei tue korkeakoulujen mahdollisuuksia toteuttaa jatkuvan oppimisen tehtävää. Liitot vastustavat myös tavoiteajassa valmistuneen tutkinnon kertoimen nostoa.

Lausuntokierros rahoitusmallin uudistamista koskevien asetusten muutoksista on käynnissä 20.2.2024 saakka.

Tarkennus Acatiimiin 5/23: Määräaikaisia työsuhteita koskeva Kysy asiantuntija -juttu, määräaikaisuuden perusteet: Työn projektiluontoisuus ei ole hyväksyttävä peruste määräaikaisuudelle silloin, kun työnantaja toteuttaa vastaavia projekteja jatkuvasti. Työnantajalla katsotaan tällöin olevan pysyvä työvoiman tarve kyseisissä tehtävissä, jolloin määräaikaisten sopimusten tekeminen ei ole sallittua. Vuosilomaetuudet: Niihin henkilöihin, joihin sovelletaan yliopistojen yleisen työsopimuksen opetus ja tutkimushenkilöstön kokonaistyöaikajärjestelmän määräyksiä tai harjoittelukoulujen opetushenkilöstöä koskevia määräyksiä, sovelletaan vuosilomaa koskevia määräyksiä vain lomarahan osalta. Edellä mainitut työntekijät eivät siis ole lainkaan vuosilomalain piirissä, eli heille ei kerry vuosilomaa. He ovat kuitenkin työehtosopimuksen mukaisesti oikeutettuja lomarahaan.

KESKUSTELUA-PALSTALLA julkaistaan tiiviitä mielipiteitä ja kommentteja aiemmin julkaistuihin juttuihin. Lähetä kirjoituksesi päätoimittajalle osoitteeseen eeva.ylitalo@acatiimi.fi. Voit myös etukäteen tiedustella, onko lehdessä tilaa kirjoituksellesi. Toimitus editoi tekstejä.

IN ENGLISH
acatiimi.fi

Urille tenure trackin ulkopuolelle

Yliopistot haluavat tarjota selkeitä uramalleja myös jonkun muun kuin tenure trackin urapolun valitseville työntekijöilleen. Esimerkiksi Vaasan yliopistossa on kolme urapolkua, Aalto-yliopistossa kaksi. Joskus eteneminen onnistuu silti vain avoimen haun kautta.

JUHA MERIMAA OUTI KAINIEMI

Kun **Jaana Puskala** aloitti vuonna 1986 ruotsin kielen sivutoimisena tuntiopettajana Vaasan korkeakoulussa, hänelle annettiin vuodessa 419 opetustuntia.

Määrä ei ollut sattumaa. Jos tunteja olisi ollut 420, tuore maisteri olisi pitänyt vakinaistaa päätoimisena.

Puskala oli haluttu työntekijä: professori oli soittanut hänelle Uumajaan opiskeluvaihtoon ja pyytänyt töihin. Silti määräaikaisuus seurasi toistaan. Kesäisin hän oli työttömänä. Tilanne oli monella tapaa raskas.

”Etenkin keväisin tuntui ikävältä suunnitella seuraavan lukuvuoden kurssitarjontaa, vaikka ei ollut takuita siitä, pääseekö opettamaan”, Puskala muistelee.

Opetusta kuitenkin aina riitti, vuodesta toiseen.

Tähän toki liittyi myös vaatimuksia. Korkeakoululla ei ollut erillistä kielikeskusta, joten tuntiopettajat olivat töissä ruotsin kielen ainelaitoksella. Niinpä heiltä edellytettiin myös tutkimusta.

”Siinä oli henkeä, että jos ei tutki, ei syksyllä ehkä saakaan töitä.”

Määräaikaisuudet jatkuivat, vaikka Vaasan korkeakoulu muuttui Vaasan yliopistoksi. Vuonna 1999 lisensiaatiksi valmistunut Puskala siirtyi hetkeksi yliopiston ulkopuolelle työelämään. Vain vuoden jälkeen hän kuitenkin palasi yliopistolle, tällä kertaa apurahatutkijaksi tekemään väitöskirjaansa, joka valmistui vuonna 2003.

Vuonna 2005 hänet lopulta vakinaistettiin. Työpaikkana oli yliopiston 2000-luvun alussa perustettu kielipalvelut. Sitä ennen määräaikaisuuksia oli kestänyt yli 18 vuotta.

MÄÄRÄAIKAISUUDET TÄYTYY PERUSTELLA

Nykyään vastaava määräaikaisuuksien ketjuttaminen ei enää ole mahdollista. Määräaikaisiin työsuhteisiin kiinnitetään erityistä huomiota, kertoo Vaasan yliopiston henkilöstöjohtaja **Elina Kaunismäki.**

”Määräaikaisuuksia seurataan säännöllisesti yhdessä työntekijöiden edustajien kanssa. Niille pitää aina olla perustelu.”

Kuluvana vuonna määräaikaisuudet ovat yliopistolla jälleen hieman lisääntyneet. Tässä on kuitenkin kyse tietynlaisesta tilastoharhasta.

Nykyään Vaasan yliopisto tarjoaa apurahatutkijoilleen niin sanottuja kymmenen prosentin työsopimuksia, jotta apurahallakin olevat saisivat työterveyshuollon ja vastaavat edut. Nämä sopimukset ovat aina määräaikaisia, ja sellaisina ne nostavat määräaikaisten määrää.

”Yliopisto pyrkii tekemään mahdollisimman pitkiä määräaikaisia työsopimuksia”, Kaunismäki kertoo.

Alle kahden vuoden määräaikaisuuksien osuus on laskenut Vaasan yliopistossa, kun taas kahdesta kolmeen vuoteen kestävien määräaikaisuuksien suhteellinen osuus on noussut.

PROJEKTITUTKIJOILLE ON TARJOLLA OMA URAPOLKUMALLI

Määräaikaisuuksien pidentäminen on yksi osa Vaasan yliopiston uutta urapolkumallia, jossa akateemiset työtehtävät on jaettu kolmelle urapolulle. Yksi niistä on tenure track -polku.

Yliopistonlehtorien urapolulla opettaja etenee lehtoriksi, yliopistonlehtoriksi ja lopulta vanhemmaksi yliopistonlehtoriksi.

Sen ajatuksena on, että nuori tutkija palkataan väitöksen jälkeen tutkijatohtoriksi tai nuoremmaksi apulaisprofessoriksi. Tämän jälkeen hänen on mahdollista edetä apulaisprofessoriksi ja professoriksi.

Toisena polkuna on yliopistonlehtorien urapolku, jossa opettaja etenee lehtoriksi, yliopistonlehtoriksi ja lopulta vanhemmaksi yliopistonlehtoriksi. Opetustehtävien kriteerit on vahvistettu yliopiston johtosäännössä ja rekrytointiohjeessa, mutta ne eivät ole samalla tavalla aikataulutettuja kuin tenure track -malli. Esimerkiksi yliopistonlehtorilta vaaditaan tohtorin tutkintoa.

Dosentin arvo ei sinänsä liity urapolkuihin, kertoo Vaasan yliopiston rehtori **Minna Martikainen.**

”Dosentti on titteli, jota voi hakea, kun on tarpeeksi julkaisuja. Se ei kuitenkaan ole edellytys urapolulla etenemiseen eikä vaikuta siihen suoraan.”

Vastaavia lehtorien urapolkuja on muissakin yliopistoissa.

Vaasassa on lisäksi olemassa kolmas, niin sanottu projektitutkijan urapolku. Tällä urapolulla voi edetä projektitutkijasta väitöksen jälkeen tutkijatohtoriksi. Siitä ura voi kehittyä vanhemmaksi tutkijaksi ja lopulta tutkimusjohtajaksi, eli samalle uraportaan tasolle professorin kanssa.

Malli näyttää kauniilta, mutta herättää myös epäilyksiä – ihanko oikeasti Vaasassa on tutkimusjohtajia, joilla ei ole professorin taustaa?

Kaunismäen mukaan uuden uramallin aikana kukaan ei vielä ole noussut projektipolkua tutkimusjohtajaksi.

”Mutta meillä on useitakin tutkimusjohtajia ilman professorin taustaa. Tutkimusjohtajan kriteerit ovat tiukat, mutta heiltä ei vaadita professorin kelpoisuutta. Toistaiseksi voimassa olevaan tutkimusjohtajan tehtävään suoritetaan ulkoinen arviointi. Ansioituneisuuteen liittyvältä vaatimustasoltaan tämä on kuitenkin professuuria alhaisempi.”

URAPOLULTA VOI SIIRTYÄ MYÖS TOISELLE

Vaasan urapolkumallissa huomionarvoista ovat nuolet, jotka yhdistävät kolmea polkua. Ne tarkoittavat, että uraa ei ole sidottu yhteen

Aalto-yliopistolla urapolkuja on kaksi: professorien tenure track- ja lehtorien urajärjestelmä.

polkuun, vaan niiltä voi myös siirtyä toiselle. Vuonna 2022 tällaisia siirtymiä oli kahdeksan kappaletta ja vuonna 2023 viisi.

Ilmiö ei sinänsä ole uusi. Jos Vaasan yliopiston Puskalan uraa tarkasteltaisiin nykyisen urapolkumallin mukaisesti, hän olisi ollut pääosan urastaan opetuspolulla. Välillä hän on kuitenkin toiminut myös tutkinnon uudistuksen vastuuhenkilönä ja kielipalveluiden johtajana hallinnossa.

2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä hän myös sijaisti suomen kielen professoria tämän tutkimusvapaan aikana. Pysyvä työpaikka hänellä oli tuolloin ainelaitoksen puolella.

Puskalan työpaikka siirtyi hallinnollisesti Jyväskylän yliopistoon Vaasan yliopiston luovutettua kielten tutkintoon johtavan koulutuksen Keski-Suomeen. Puskala jatkoi vuoden ajan Jyväskylän yliopistolla, mutta kun työt olisivat vaatineet siirtymistä Jyväskylään, hän palasi yliopistonlehtoriksi Vaasaan. Niinpä hän siirtyi ikään kuin tutkijan urapolulta takaisin lehtorin polulle vuonna 2016.

AALLOSSA PROFESSORIKSI TULLAAN VAIN TENURE TRACKIN KAUTTA

Kaikissa yliopistoissa siirtymät eivät ole yhtä joustavia kuin Vaasassa. Aalto-yliopistolla urapolkuja on kaksi: professorien tenure track- ja lehtorien urajärjestelmä. Näiden lisäksi on yksittäisiä akateemisia tehtäviä, joista staff scientistin ja senior scientistin tehtävät ovat vakinaisia. Niihin ei kuitenkaan liity selkeää urapolkua.

”Molemmat asemat liittyvät meillä läheisesti tutkimusinfrastruktuuriin”, kertoo Aallon provosti **Kristiina Mäkelä.**

”Niissä ajatuksena on, että tarvitaan henkilö tiettyyn tehtävään. Tällaisia tehtäviä on esimerkiksi Aallon mikro- ja nanoteknologioiden tutkimuksen infrastruktuurissa Otananossa.”

Muuten professorin ura etenee Aallossa aina tenure track -järjestelmän kautta.

”Jos meillä on professorin paikkoja auki, ne laitetaan aina avoimeen hakuun. Jos esimerkiksi lehtori tai staff scientist haluaa hakea paikkaa, hän voi näin tehdä. Moni onkin hakenut tenureen ja saanut professuurin”, Mäkelä sanoo.

Se, mille tasolle ihmisiä tenure trackissa rekrytoidaan, riippuu aina laitoksen tarpeesta ja henkilön ansioista.

”Joskus tarvitaan vasta äskettäin väitellyt henkilö, joskus taas ihminen, joka täyttää jo full professor -kriteerit.”

Aallossa ei ole urapolun ulkopuolisia määräaikaisia professoreita. Mäkelän mielestä ne kuuluvat menneeseen maailmaan.

”Meillä ei ole mallia, jossa esimerkiksi lehtori sijaistaisi professoria tämän tehdessä tutkimusta. Ajatuksena on, että meillä on tarpeeksi akateemista väkeä, joten emme tarvitse erikseen sijaisia.”

Akateemisen uran voi luoda myös kielikeskuksessa

KIELIKESKUKSILLA ON USEIN yliopistoissa erityinen asema keskustelussa urapoluista. Jokainen yliopisto tarvitsee kielten lehtoreita, vaikka siellä ei tehtäisi kieliin liittyvää tutkimusta.

Itä-Suomen yliopiston kielikeskuksessa yliopistonlehtorina toimiva dosentti **Satu Tuomainen** kertoo, että myös kielikeskus mahdollistaa yliopistouran.

Tuomainen tuli opettajaksi silloiseen Kuopion yliopistoon vuonna 2002.

”Olin opiskellut Jyväskylässä, ja ajatuksenani oli jatkaa opintoja tutkimalla Shakespearen kuningasnäytelmiä. Halusin palata kotiseudulleni Kuopioon ja sain yliopistolta paikan päätoimisena opettajana. Osuin oikeaan paikkaan oikeaan aikaan, ja paperini olivat hyvät.”

Sillä tiellä Tuomainen on ollut 21 vuotta.

Hänen mukaansa asiat ovat sujuneet hyvin. Hänet vakinaistettiin kahta vuotta myöhemmin, vuonna 2004.

Kielikeskuksessa Tuomainen toimi erityisalojen kieltenopetuksen lehtorina. Kiinnostus tutkimusta kohtaan jäi taka-alalle, mutta kymmenen vuoden opetusuran jälkeen hän päätti aloittaa väitöskirjan teon. Hän tutki läheisesti työhönsä liittyvää ahotointia, eli aiemmin hankitun osaamisen tunnistamista yliopistossa. Väitös valmistui vuonna 2015.

”Työnantaja oli hyvin joustava ja kannustava. Sain tiedekunnasta apurahaa ja kirjoitusvaiheessa käytin viiden kuukauden vapaan ulkopuolisen apurahan avulla.”

Väitöksen myötä työnimike muuttui yliopistonlehtoriksi. Tuomainen jatkoi tutkimusta opetustyön ohessa, ja vuonna 2023 hänestä tuli dosentti.

Myös työtehtävät ovat uran aikana muuttuneet. Vuonna 2020 tapahtuneessa uudistuksessa Tuomaisesta tuli tiimiesihenkilö. Nykyisin 30 prosenttia hänen työajastaan kuluu hallintoon.

”Omasta mielestäni urani on edennyt hyvin. Vaikka tutkimusta täytyykin tehdä pääosin omalla ajalla, olen päässyt esimerkiksi käymään alan konferensseissa. Palkkaankin olen ollut tyytyväinen.”

Seuraava etappi, muiden kokeneiden kollegoiden tavoin, voisi olla vanhemman yliopistonlehtorin asema.

Järjestely on käytössä myös Mäkelän omassa työssä. Kun hän hoitaa provostin tehtäviä, hänen professorin työtehtävänsä on jaettu laitoksen muille professoreille.

JÄÄKÖ TUTKIJOITA UMPIKUJIIN URAPOLKUMALLIEN VÄLIIN?

Tenure trackin ympärille rakennettu urapolkumalli on kiistatta selkeä. Samalla se kuitenkin voi tuntua epäsopivalta tilanteessa, jossa esimerkiksi lehtori haluaisi tutkijaksi tai

Tieteentekijät kaipaisivat horisontaalista joustavuutta

TIETEENTEKIJÄT JULKAISI VUONNA 2021 omat suosituksensa tieteentekijöiden työurien kehittämiseksi ja määräaikaisuuksien vähentämiseksi.

Niissä ehdotetaan yliopistoille vaihtoehtoisia urapolkuja, jotka mahdollistaisivat muun muassa yliopistonlehtorin etenemisen professoriksi ilman avointa hakua.

Toisaalta edellytetään myös avoimia hakuja professuureihin vakinaistamispolun rinnalle. Suositusten urapolkuosiossa kuulutetaan myös muita uudistuksia. Näitä ovat esimerkiksi tutkimus- ja opetusvastuiden jakaminen horisontaalisesti, apurahatutkijoiden ottaminen osaksi yliopistoyhteisöä ja yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ansioiden näkeminen osana urapolulla meritoitumista.

Suosituksen laatineen työryhmän jäsen, Tieteentekijöiden silloinen varapuheenjohtaja **Mikko Jakonen** toteaa yliopistojen urapolkumallien olevan askel oikeaan suuntaan. Jakosen mielestä tenure trackin ulkopuoliset urapolkumallit ovat kuitenkin edelleen melko hajanaisia.

”Esimerkiksi lehtorien asema on edelleen ongelmallinen. Voi tulla tilanteita, joissa henkilö hoitaa sijaisena yliopistonlehtorin tehtävää pitkäänkin, mutta kun kyseinen lehtorin tehtävä avataan avoimeen hakuun, vakinaisena tehtävänä sen nappaakin joku muualta tuleva uraohjus. Tämä ei ole kovin motivoivaa”, Jakonen toteaa.

Professoriliiton näkemyksen mukaan rekrytointikäytänteiden tulee taata professorikunnan korkeatasoinen, laaja-alainen ja monimuotoinen tieteellinen ja taiteellinen osaaminen. Professoriliiton mukaan full professor -tasolle tulee rekrytoida nykyistä tasapainoisemmin työntekijöitä.

jostakin muusta positiosta tähdätään kohti professuuria. Aallossa ainoa tapa näissä tilanteissa on hakea paikkaa avoimessa haussa ja kisata muiden ulkomaisten ja kotimaisten hakijoiden kanssa.

Avoimessa haussa painavat niin tutkimuskuin opetusansiot. Julkaisujen merkityksen voi ajatella olevan hankala tilanne yliopistonlehtoreille, joiden työnkuvan tärkein osa on tutkimuksen sijaan opetus.

Mäkelän mukaan on kuitenkin oikeudenmukaista ja reilua, että kaikki hakevat professuuriin avoimen haun kautta.

Toki Aaltoon myös kutsutaan muutamia professoreja vuodessa, mutta Mäkelän mukaan näissä on kyse kansainvälisesti meritoituneista huippututkijoista. Hän huomauttaa, että myös lehtoreilla on urapolku siksi, että yliopistossa tarvitaan myös opetukseen keskittyviä tehtäviä.

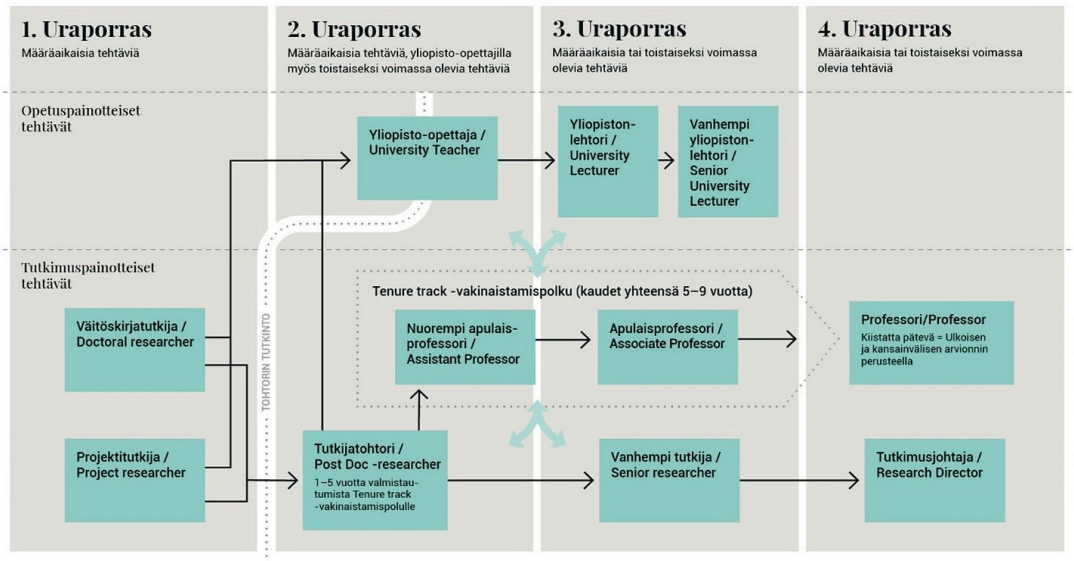
”Meillä on kaksi urapolkua, koska niille on eri tehtävät. Ihmiset valitaan kummallekin urapolulle vertaisarvioinnin kautta”, Mäkelä huomauttaa.

”Opetus on yliopiston tärkeimpiä tehtäviä, erityisesti nyt, kun suomalaisten koulutustasoa pyritään nostamaan. Koko kahden urapolun idea on siinä, että ihminen voi edetä urallaan kahdella eri tavalla.”

LEHTORIN POLUN PÄÄSSÄ ON VANHEMPI LEHTORI

Aallossa lehtorin urapolun huippuna on johtava yliopistonlehtori, Vaasassa vanhemman yliopistonlehtorin nimike. Molemmat voidaan antaa yleisesti meritoituneelle, pitkän uran tehneelle lehtorille. Yli 35 vuoden uran Vaasan yliopistolla tehneellä Puskalalla ei vielä ole nimikettä.

”Ehkä tässä on uralla vielä jotain odotettavaa,” hän kommentoi. ▲

Gallup

Millaisia kokemuksia on tutkija- ja opettajavaihdosta?

Tutkija- ja opettajavaihtojen kautta rakentuvat suhteet rikastuttavat tutkimusta ja antavat eväitä opetustyöhön.

Jonna Kangas,
varhaiskasvatuksen dosentti, yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto

OPETIN KEVÄÄLLÄ 2020 Primorskan yliopistossa Slovenian Koperissa. Aloitin Aristoteleen kasvatusfilosofiasta. Suomessa opetus perustuu enemmän omaan tutkimukseen. Teoriaa opiskellaan meillä enemmän kirjasta, ja kaikki tenttikysymykset ovat soveltavia. Olemme kehittäneet Primorskan yliopiston kanssa yhdessä tutkimusta. Nyt meillä on jo yhteinen käsitys luokkahuoneesta ja siitä, missä opettaja siellä toimii ja opettaa. Tarkoitus on nähdä kulttuuristen rutiinien yli, millaiset arvot ohjaavat pedagogiikkaa. Sloveniassa kenttään tutustuminen on mutkatonta. Päiväkotiin vain kävellään sisään. Suomessa käynnit sovitaan hyvissä ajoin etukäteen.

Hans-Joachim Schulze,
saksan kielen lehtori, Aalto-yliopisto

OLIN SAKSAN Frankfurt an der Oderissa Erasmus+-opettajavaihdossa. Yliopistoon oli helppo mennä, yhteyshenkilöni oli ennestään tuttu. Paperisota hoitui helposti. Kuvittelin, että olisin saanut etukäteen enemmän tietoa opetuksesta. mutta minulle annettiin tiedoksi vain kurssi ja luokka, ajankohta sekä kurssin aiheet. Sain kuitenkin kollegan mukaani tunnille. Kauppakorkeakoulussa opetimme ennen pareittain kaikki kurssit. Tähän opetusmalliin oli kiva palata. Suomessa ollaan digitalisaatiossa edelläkävijöitä, mutta Saksassa oli käytössä enemmän Smartboardeja. Suomessa on myös kovempi taso opetussisällöissä. Meillä on hyviä opettajia, ja opiskelijoilta vaaditaan paljon.

Mari Suonio,
yliopisto-opettaja ja yhteistyöopintojen koordinaattori, Itä-Suomen yliopisto

OLEN OLLUT moneen otteeseen Keski-Englannissa sekä opettaja- että tutkijavaihdossa. Keelen kampuskuplaan on helppo sukeltaa. Käytännön järjestelyt henkilökuntakortteineen ja IT-palveluineen ovat hoituneet aina nopeasti. On myös itsestään selvää, että vierailijalle järjestetään työhuone. Tuttuun paikkaan lähteminen on helpompaa, kun kontaktit ovat jo olemassa. Ei tarvitse aloittaa keskustelua omista tutkimusintresseistä joka kerta alusta. Pitkäjänteisen yhteistyön tuloksena olemme viritelleet yhteisiä tutkimushankkeita ja tehneet yhdessä hankehakemuksiakin. Ilman henkilökohtaisia suhteita en olisi päässyt esimerkiksi tutustumaan brittivankiloihin. Se on äärimmäisen rikastuttavaa.

TEKSTI ANNA-KAISA ASUJA KUVA VEIKKO SOMERPURO (SCHULZE), MUUT HAASTATELTAVIEN

IN ENGLISH
acatiimi.fi

Opiskelijat hylkäämis-taloudessa

Opiskelijat valtasivat syksyllä 2023 korkeakouluja ympäri Suomen. Yliopisto-opettaja Heidi Elmgren pohtii esseessään opiskelijoiden asemaa ja opintotuen lainapainotteisuutta.

HEIDI ELMGREN HEIDI ELMGREN

HEIDI ELMGREN
työskentelee sosiaalitieteiden yliopisto-opettajana Turun yliopistossa.

Ihmisiä barrikadeilla.
Keväällä 2023 ohjasin laadullisten tutkimusmenetelmien harjoitusseminaareja. Opiskelijoiden itse valitut aiheet kylmäsivät: seitsemästä pienryhmästä neljä käsitteli opiskelijoiden uupumusta, taloudellista ahdinkoa ja suorituspaineita.

Syksyllä 2023 opiskelijat valtasivat korkeakouluja ympäri Suomen. Opiskelijat osoittivat mieltään opintotukeen kohdistuvia heikennyksiä ja laajemmin hallituksen leikkauspolitiikkaa vastaan. Opiskelijoiden mielenosoituksista keskusteltiin mediassa vilkkaasti. Oman huomioni kiinnittivät erityisesti kriittiset näkökannat. Opiskelijoista puhuttiin toistuvasti hyväosaisina, ja Kulttuuriykkösen *Perjantaistudiossa* 29.9.2023 ekonomisti **Heikki Pursiainen** piti ”valitettavana”, että yliopisto-opiskelijoiden edunvalvojat viestivät, että opiskelijoiden asema vertautuisi pienituloisten asemaan (Yle 2023a).

Opiskelijoiden kanssa seminaareissa käytyjen keskustelujen myötä oma työni on muuttunut henkisesti raskaammaksi. En voi enää kuvitella, että nykyinen opiskelijaelämä olisi samankaltaista kuin omani 15 vuotta sitten. Haluaisin olla opettaja, jonka kanssa voi neuvotella ja joka luo rauhallista ilmapiiriä: kaikki järjestyy, ja kaikesta selvitään, ei tämä ole niin vakavaa.

Tämä käsitys on perua omilta, rauhallisemmilta opiskelija-ajoiltani. Nykyopiskelijoiden tilanne on kuitenkin erilainen. Ulkopuolelta asetetut tavoitteet määrittävät opiskelijoiden elämää ja vaihtoehtoja. Vaikka minä, ”kiva opettaja”, joustaisin, Kela ei jousta. Jos valmis-

Ulkopuolelta asetetut tavoitteet määrittävät opiskelijoiden elämää ja vaihtoehtoja.

Opiskelijoiden pienituloisuus kehystetään julkisessa keskustelussa väliaikaiseksi ja siksi oikeutetuksi.

tuminen myöhästyy, se vaikuttaa opintolainan hyvityksiin ja sitä kautta pitkälle nuoren ihmisen tulevaisuuteen.

Palataan Pursiaisen huomioon. Tosiaan, miksi halutaan tuottaa käsitystä opiskelijoiden ja pienituloisten tilanteiden samankaltaisuudesta? Pursiaisen mukaan opiskelijat alentavat vapaaehtoisesti tulotasoaan saadakseen myöhemmin yliopistoa käymättömiä huomattavasti paremman taloudellisen aseman (Yle 2023a).

Hyväpalkkaiseen työhön työvoimapulaiselle alalle valmistuvan opiskelijan taloudellisesti niukka nykytilanne on toki kaukana monen pitkäaikaistyöttömän hamaan tulevaisuuteen ulottuvasta toivottomuudesta. Mutta kuinka pitkä on ”nykytilanteen” kesto? Kauanko kestää ”väliaikainen”?

Opiskelijat eivät ole keskenään samanlaisessa tilanteessa suhteessa tulevaan työllistymiseensä tai nykyiseen inflaatioon. Ehkä tästä on kuitenkin jo puhuttu riittävästi. Osallisuus opintotukijärjestelmässä tarjoaa nimittäin jokaiselle opiskelijalle näkymän ilmiöön, jota suomalaisessa keskustelussa ei toistaiseksi ole juuri käsitelty: hylkäämistalouteen.

Hylkäämistaloudesta (*economies of abandonment*) on kirjoittanut **Elizabeth Povinelli** (2011). Povinelli kuvaa käsitteellään talouspolitiikkaa ja diskursseja, joissa tietty aikamuoto, *future anterior**, tulee keskiöön.

Future anterior viittaa Povinellilla tulevaisuuteen liittyvään aikamuotoon *”what will have been”*, siihen, mikä tulevaisuudessa on tullut tapahtuneeksi. Tulevaisuudessa koittavasta asiantilasta tulee tekojen moraalisen arvon mittari ja kriteeri. (Povinelli 2011, 2, 3.) Tätä aikamuotoa käytetään esimerkiksi tehtäessä vaikeita leikkauksia, jotka kohdistuvat pienituloisiin tai marginalisoituihin yhteisöihin. Vaikeat päätökset oikeuttaa, näin vakuutellaan, tulevaisuudessa koittava parempi tilanne; se, mikä on tuleva tapahtuneeksi.

Hylkäämistalouden periaatteiden mukaisesti opiskelijoiden vastikkeettoman tuen vähäinen osuus ja lainan ottamiseen ohjaaminen tulevat oikeuteuksi tulevaisuudessa, kun opiskelija *will have landed* turvatun ja hyväpalkkaisen työnsä. Silloin sijoitus omaan tulevaisuuteen *will have paid off,* ja järjestelmän vaatimat, silloin vain väliaikaisiksi todistetut uhraukset, niiden läpi kestäminen, *will have been* oikeutettuja. Jos ovat olleet.

Opiskelijoiden pienituloisuus kehystetään julkisessa keskustelussa väliaikaiseksi ja siksi oikeutetuksi. Samoin pian toimeenpantavia heikennyksiä sosiaaliturvaan oikeutetaan tulevalla kasvulla ja tulevaisuudessa lisääntyvillä työpaikoilla. Ongelma tässä ajattelussa, sekä ns. oikeasti pienituloisten että opiskelijoiden kohdalla, on se, että jos rahat loppuvat tänään ja seuraava tuki tulee vasta viikon päästä, tä-

* *future anterior on yleensä muodossa future perfect (will have done) tai future imperfect (will be doing).*

mäkin viikko pitäisi elää. Povinelli puhuukin toisesta aikamuodosta, *durative present,* joka kuvaa edelleen jatkuvaa ja keskeneräistä toimintaa, tulevaisuudessa tapahtuneeksi tulleen oikeutuksen vastakohtana ja haastajana (Povinelli 2011, 3).

Olen Povinellin tavoin kiinnostunut näistä diskursseista, joiden kautta nykyhetken kärsimyksen ja sen tietoisen syventämisen voi sivuuttaa ja nyt kestettävät sosiaaliset vauriot voi kuin loihtia pois; miten toisten vahingoittaminen aletaan ymmärtää heihin kohdistuvaksi hoivaksi (Povinelli 2011, 58).

VELAKSI ELÄJÄT

Suomen opintotukijärjestelmää on pitkään kehitetty 1940-luvun ansioita tarkkaavasta ”ahkerien, lahjakkaiden ja vähävaraisten” stipendipohjaisesta tukemisesta universalistisempaan suuntaan (Nummela 2014, 22–26). **Tuija Nummela** toteaa opintotukijärjestelmän kehitystä kuvaavassa artikkelissaan, että ympyrä opintotuen osalta on sulkeutunut, kun opinnoissa menestyminen (tai ainakin opintojen eteneminen) on jälleen tullut tuen saamisen perustaksi. (Nummela 2014, 29.) Nyt, kymmenen vuotta myöhemmin, voi pohtia, onko järjestelmä siirtymässä yhä lähemmäs 1940-lukua: lukukausimaksut koskevat jo tiettyjä opiskelijaryhmiä, ja niiden rinnalle on jo esimerkiksi Taideyliopistossa kehitetty stipendijärjestelmä, joka perustuu ensimmäisen vuoden jälkeen opintomenestykseen (Taideyliopisto 2023).

Vuoden 2017 opintotukiuudistuksessa opintotuki muutettiin entistä lainapainotteisemmaksi. Lainasummat ovat lainapainotteisuuden kasvun myötä kasvaneet. Siinä missä aiemmin nostettiin eniten pieniä, alle kahden tuhannen euron lainoja, viimeiset viisi vuotta opintolainan suuruus on ollut tavallisesti 10 000–15 000 euroa. Yli 30 000 euron lainoja ei aiemmin otettu miltei lainkaan, mutta opintotukiuudistuksen jälkeen niiden määrä on tasaisesti noussut, viime vuonna niitä oli jo yli 13 000 opiskelijalla. (Malmberg 2023)

Isommilla lainamäärillä on seurauksia myös opintolainojen takaisinmaksuun. Jos lainojaan ei pysty hoitamaan, Kela kuittaa velat valtiolle ja alkaa sen jälkeen periä lainasummaa takaisin velalliselta. Vuonna 2023 takaisinperittävän velan määrän arvioitiin nousevan ainakin 80 miljoonaan euroon. Vuotta aiemmin summa oli vain 31,4 miljoonaa. Nousua selittää opintotukiuudistuksen vaikutus. Se alkaa nyt näkyä takaisinmaksuongelmina, kun velkaa ottaneet opiskelijat ovat valmistuneet, ja velan takaisinmaksun pitäisi alkaa. (Yle 2023b.) Hylkäämistalouden julma optimismi (ks. Berlant 2011) paljastuu, kun tulevaisuus ei olekaan se, jonka väitettiin tulevan tapahtuvaksi.

Kiinnostava kysymys on myös se, miksi opintotuen lainapainotteisuutta lisätään. Kielteinen suhtautuminen vastikkeettomiin sosiaaliturvan muotoihin ja kysymykset siitä, kuka ansaitsee vastikkeetonta tukea, nousevat keskusteluun tasaisin väliajoin (esim. Sutinen 2020). Kun sosiaaliturvasta keskustellaan ansaitsemisen näkökulmasta, keskustelun fokus siirtyy moraalin sfääriin. Sen jälkeen keskustelua on vaikea palauttaa esimerkiksi universaaleihin oikeuksiin – niitähän voidaan väärinkäyttää. Povinelli argumentoi, että uusliberaalissa sosiaalipolitiikassa sosiaalinen investointi, jolla ei ole positiivista markkina-arvoa, on sekä taloudellinen että moraalinen

Opiskelijat vaativat ja osin saivatkin yliopistoiltaan tukea protesteissaan.

epäonnistuminen (Povinelli 2011, 22, 23, 134). Opintolaina on tästä näkökulmasta täydellistä sosiaaliturvaa: sen todennäköinen tulos on työllistynyt veronmaksaja, ja vaikkei olisikaan, velkaa ottanut joka tapauksessa maksaa saamansa tuen takaisin valtiolle.

IHMISIÄ YLIOPISTOYHTEISÖSSÄ

Koulutuksen periytyvyys on Suomessa yleistä (ks. esim. Keski-Petäjä ja Witting 2016), ja korkeakouluopintoihin päätyvistä nuorista moni on siis todennäköisesti suhteellisen hyväosaisesta taustasta. Myös tätä on käytetty perusteluna kritisoida opiskelijoiden vaatimuksia: esimerkiksi Pursiainen on puhunut opintotuesta ja ilmaisesta koulutuksesta ”hyväosaisten ikiomina tulonsiirtoina” (Pursiainen 2016). Tässä katsannossa opintotukijärjestelmän epäonnistuminen erilaisista taustoista tulevien opiskelijoiden opintojen mahdollistajana otetaan merkkinä siitä, että järjestelmää tulee kehittää entistä huonommin tätä tavoitetta tukevaksi.

Syksyn valtauksissa tärkeä osa oli solidaarisuudella. Opiskelijat tietävät kokemuksesta, ettei mahdollisuus opiskella päätoimisesti perustu vakaisiin ja kaikille hyvinvointia ja toiminnan mahdollisuuksia tarjoaviin rakenteisiin. Sen sijaan se perustuu sattumaan. Tukiverkot, velanottomahdollisuus tai varat, joilla maksaa lukukausimaksuja, ovat kaikki onnekkaita sattumuksia. Nuoret eivät voi vaikuttaa näihin asioihin pohtiessaan toisen asteen koulutuksen jälkeisiä vaihtoehtojaan. Se saa ajattelemaan omia etuoikeuksia ja vaatimaan parempaa. Valtauksiin osallistuneet opiskelijat pyrkivät kiinnittämään huomiota siihen, keille opintotukijärjestelmä mahdollistaa opiskelun. Jo nyt joiltakin opiskelijoilta voidaan periä lukukausimaksuja. Tämä vaikuttaa siihen, ketkä EU- ja ETA-maiden ulkopuolisista ihmisistä voivat tulla Suomeen opiskelemaan.

Opiskelijat vaativat ja osin saivatkin yliopistoiltaan tukea protesteissaan. Yliopistojen rehtoreita vieraili valtauksilla (Suutari 2023, Sairanen 2023), ja tuhannet yliopistoissa työskentelevät allekirjoittivat tukiadresseja valtauksille (ks. esim. Adressit 2023a, Adressit 2023b). Käytäväpuheiden perusteella moni on huolissaan yliopistojen tilanteesta. Eräs professori irvaili muutamia vuosia sitten yliopistojen mielettömille tulostavoitteille: parhaiten ne voitaisiin saavuttaa ojentamalla fukseille tutkintopaperit jo syksyn tervetulotilaisuudessa. Yliopistot yrittävät pitää kiinni oman toimintansa integriteetistä, mutta keinoja on pystytty kehittämään vain rajallisesti. Muutoksen tarpeen tuntee moni ylityöllistetty, pätkätöihin, loputtomiin rahoitushakuihin ja mittaamiseen väsynyt yliopistolainen. Jos uusi opiskelijasukupolvi onkin kenties oppinut valtausten myötä mobilisoitumaan ja saanut kokemuksen vaikuttamisesta, kuten yliopistonlehtori **Teppo Eskelinen** pohti Ylen haastattelussa (2023c, ks. m. Eskelinen & Ryynänen 2023), yliopistossa työskentelevien protestiliike jää kuitenkin vielä odottamaan toteutumistaan.

LÄHTEET:

Adressit 2023a. Turun yliopiston ja Åbo Akademin työntekijät leikkauksia vastaan – tukiadressi opiskelijoiden valtaukselle. Saatavilla: https://www.adressit.com/utu_ja_aa_tyontekijat_leikkauksia_vastaan_1 (luettu 18.12.2023)

Adressit 2023b. Helsingin yliopiston työntekijät leikkauksia vastaan – tukiadressi opiskelijoiden valtaukselle. Saatavilla: https://www.adressit.com/hy_tyontekijat_leikkauksia_vastaan1 (luettu 18.12.23)

Berlant, Lauren. 2011. Cruel Optimism. Durham: Duke University Press.

Eskelinen, Teppo & Ryynänen, Sanna. 2023. Oppilaitosvaltaukset liittolaisten silmin. Sosiaalipedagogiikka, 24, 161–176. Saatavilla: https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/141562/89799 (luettu 19.12.2023)

Keski-Petäjä, Miina & Witting, Mika. 2016. Vanhempien koulutus vaikuttaa lasten valintoihin. Saatavilla: https://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2016/vanhempien-koulutus-vaikuttaa-lasten-valintoihin/ (luettu 27.11.2023)

Malmberg, Reetta. 2023. Maksim Laitisella on 40 000 euroa opintolainaa – Korkojen nousu pakotti laittamaan talouden uusiksi. Helsingin sanomat, 12.12.23. Saatavilla (lukuoikeus tilaajilla): https://www.hs.fi/kotimaa/turku/art-2000010026344.html

Nummela, Tuija. 2014. Kun valtio opintolainan takasi. Teoksessa Jämsén, Arja & Nummela, Tuija (toim.): Opintolainalla onneen ja sivistykseen, 21– 31. Tampere: Tampere University Press.

Povinelli, Elizabeth. 2011. Economies of Abandonment: Social Belonging and Endurance in Late Liberalism. Durham & London: Duke University Press.

Pursiainen, Heikki. 2016. Pitääkö sivistysmielisen kannattaa opiskelijoiden mielenosoitusta? Blogi-kirjoitus. Saatavilla: https://www.libera.fi/2016/03/09/pitaako-sivistysmielisen-kannattaa-opiskelijoiden-mielenosoitusta/ (luettu 29.11.2023)

Sairanen, Sara.2023. Tältä näyttää mielenosoittajien valtaamalla Helsingin yliopistolla. Iltasanomat, 19.9.23. Saatavilla: https://www.is.fi/kotimaa/art-2000009864403.html (luettu 18.12.23)

Sutinen, Teija. 2023. Suomalaisten enemmistön mielestä sosiaaliturvan vastineeksi on tehtävä jotakin hyödyllistä – etenkin suurituloiset haluavat vastikkeellisuutta. Helsingin Sanomat 8.12.2020 Saatavilla: https://www.hs.fi/politiikka/art-2000007667931.html (luettu 18.12.23)

Suutari, Elli. 2023. Yliopistovaltaukset laajenevat Ouluun, Tampereelle, Jyväskylään ja Lappeenrantaan. Ilta-Sanomat 24.9.2023. Saatavilla: https://www.is.fi/kotimaa/art-2000009877232.html (luettu 18.12.23)

Taideyliopisto. 2023. Tuition fee waivers and Finland scholarships. Saatavilla: https://student.uniarts.fi/general-info/tuition-fee-waivers-and-finland-scholarships/ (luettu 18.12.23)

Yle. 2023a. Perjantaistudiossa opiskelijat sorrettuja vai ei, PMMP:n väitetty kusetus, Stockan rappio ja homofobia yleistyy. Saatavilla. https://areena.yle.fi/podcastit/1-66477900 (luettu 18.12.23)

Yle. 2023b. Opintotuki uudistettiin muutama vuosi sitten – seuraukset näkyvät nyt huimasti yleistyneenä velanperintänä. Saatavilla: https://yle.fi/a/74-20058854 (luettu 18.12.23)

Yle. 2023c. Yliopisto on vallattu – saavatko opiskelijat hallituksen mielen muuttumaan? Uutispodcast 4.10.2023. Saatavilla: https://areena.yle.fi/podcastit/1-66487430 (luettu 18.12.23). ▲

Mitä tutkijan pitäisi tietää lainauskorvauksista?

EEVA YLITALO ISTOCK

Lainauskorvaus on tekijänoikeuskorvaus, jota maksetaan teoksen tekijöille kirjastolainaamisesta.

Kuka on oikeutettu saamaan lainauskorvausta, tilitysasiantuntija Saara Nikkinen kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö Sanastosta?
Jokainen, joka on kirjoittanut tai kääntänyt teoskynnyksen ylittävää tekstiä teokseen, jolla on ISBN-tunnus. Teoksen on lisäksi oltava lainattavissa kirjastoista. Kirjastoilla tarkoitetaan sekä Suomen yleisiä kirjastoja että korkeakoulukirjastoja.

Paljonko lainauskorvausta voi saada?
Sanastolla on alatilitysraja kymmenen euroa. Koska korvauksia voi saada kolme vuotta takautuvasti, alle tilitysrajan olevat korvaukset jäävät odottamaan kolmen vuoden ajaksi, mikäli seuraavien vuosien korvausten kanssa tuo summa ylittyy. Vuonna 2023 määrärahakohtainen ylätilitysraja lainauskorvauksessa oli 32 000 euroa ja e-lainauskorvauksessa 15 000 euroa. Lainauskorvaukset ovat veronalaista ansiotuloa. Lainauskorvauksen suuruus eli senttimäärä määräytyy toteutuneiden lainojen mukaan. Saamme kirjastoilta vuosittain lainaustiedot, joiden avulla laskemme, kuinka paljon voimme maksaa määrärahasta lainatapahtumalta. Näin varmistumme, että määräraha riittää myös tulevina vuosina liittyville asiakkaille, joiden teoksia on lainattu kyseisenä vuonna. Viime vuosina lainauskorvausta on saanut 26–32 senttiä kirjastolainaa kohden.

Miten toimitaan, jos kirjoittajia on useampia?
Jos kirjoittajia on useampia, lainauskorvaus jakautuu tasan kaikkien kirjoittajien kesken. Esimerkiksi kokoomateoksissa, joissa on useamman tekijän artikkeleita, jaetaan teoksen lainauskorvaus kaikkien artikkelin kirjoittajien kesken. Jos teos on käännösteos, maksetaan kääntäjälle puolet korvauksesta, jos teoksella ei ole muita kääntäjiä. Jos teoksella on useampia kääntäjiä, kääntäjän osuus (50 prosenttia) jaetaan kääntäjien kesken tasan.

Miten lainauskorvauksia haetaan?
Lainauskorvausta ei tarvitse erikseen hakea. Tekijän täytyy kuitenkin liittyä Sanaston asiakkaaksi osoitteessa oma.sanasto.fi. Sivustolla voi käydä täydentämässä teosluettelon sekä omat yhteystiedot.

Voiko lainauskorvausta saada muista materiaaleista kirjojen lisäksi?
Viime vuosi 2023 oli ensimmäinen vuosi, kun e-kirjoista ja e-äänikirjoista maksettiin lainauskorvausta yleisistä kirjastoista. Tänä vuonna myös korkeakoulukirjastojen e-lainoista aletaan maksaa korvauksia. Korvausta voi saada niistä materiaaleista, joilla on ISBN-tunnus. Valitettavasti siis lehdistä ei voi saada lainauskorvausta. Vuoden 2023 lopussa hyväksyttiin lakimuutos, jonka mukaan myös äänikirjan lukijat voivat saada lainauskorvausta. ▲

Maailmalta

KUVA ISTOCK

Four early-career factors determine researcher's future impact

Krauss and colleagues studied early-career factors linked to a researcher's future scientific impact (measured by citations and h-index). They analysed 100 prominent scholars in eight scientific fields and found four factors common in their early career: working at a top 25 ranked university, publishing in a top 5 ranked journal, publishing mostly in top quarter journals, and co-authoring with prominent researchers in their field. They conclude that this 'early-career jump-start' can explain the Matthew effect in scientific citations. These results, according to them, also showcase the limitations of using citations and h-index as only measures of success, as they are highly dependent on the jump-start advantage.

SOURCE: NATURE SCIENTIFIC REPORTS 13 (18794), DOI: 10.1038/S41598-023-46050-X

KUVA ISTOCK

New European framework to attract and retain research talents

THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION agreed on a recommendation for a European framework to attract and retain research, innovation, and entrepreneurial talent in Europe. The recommendation aims at retaining researchers in Europe and attracting prospective researchers from around the world to Europe. The recommendation covers a wide array of topics including a definition and classification of researchers, recognition of research professions across various sectors of employment, and researchers' recruitment, working conditions, social protection, and career development.

The common definition for a researcher aligns with the OECD's *Frascati Manual* by defining researchers as 'professionals engaged in the conception or creation of new knowledge' in any sector of working life. The recommendation defines four 'profiles' – first stage researcher, recognised researcher, established researcher, and leading researcher – to be used as reference profiles in research vacancies. The profile descriptions resemble career stages like those used already in Finland.

Regarding researchers' working conditions, the EU Member States are recommended to ensure a work-life balance, to act to counter precarity, to support job security and stability, and to guarantee access to social protection. To support job stability, the recommendation suggests 'a maximum total duration of fixed-term appointments and incentivising a maximum threshold of one third of fixed-term contracts in the overall researchers' human resources of a given employer'.

SOURCE: COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION (8.12.2023)

Weaponisation of universities in Russia

KUVA ISTOCK

IGOR CHIRIKOV writes in *University World News* about 'weaponisation' of universities in Russia. By this they refer to the actions of the Russian state to turn universities into servants of political ends, specifically into 'instruments in Russia's war of attrition with Ukraine and its broader standoff with the West'. Chirikov identifies three areas of weaponisation: universities' direct participation in war efforts, universities' participation in ideological justification and propaganda dissemination, and universities' suppression of anti-war attitudes in faculty and students and pressuring faculty to express loyalty to government.

Universities' participation in war efforts, or militarisation, includes universities supporting fundraising to purchase ammunition for the military, and some universities requiring faculty to allocate part of their salary to support the military. Moreover, 120 universities house military training centres that arrange military training on campus. Some universities have 'partnership agreements' with occupied Ukrainian universities, aiming at ideological moulding of Ukrainian students in occupied territories.

Regarding ideology, propaganda, and suppression of dissent, all Russian universities now teach a mandatory course that aims to influence students' worldview and justify the war in Ukraine (see also YLE news 11.9.2023). Students will be educated to assess 'events and facts from a patriotic perspective'. Moreover, over 300 rectors of Russian universities signed an endorsement letter for the war early in 2023, and universities glorify students and staff who take part in the war. Conversely, those opposing the war face intensifying penalties. People 'exposed to foreign influence' are banned from teaching, and they are ostracised from universities. Anti-war attitudes are portrayed as breaches of academic ethics that serve as the official reason for dismissal. Chirikov's conclusion is that these 'changes are driving Russian universities away from Western academic models, gradually turning them into instruments of war.'

120

According to Chirikov, 120 Russian universities house a military training centre.

SOURCE: UNIVERSITY WORLD NEWS (9.11.2023).

Israel–Hamas war shakes campuses in the US

THE WAR between Israel and Hamas has led to heated debates and protests on university campuses in the USA. Antisemitic incidents have also been reported, for example in the University of Pennsylvania (UPenn) campus. US House Committee on Education and the Workforce held a hearing about antisemitism on campuses to which it invited the presidents of Harvard, MIT, and UPenn. The presidents' positions regarding antisemitism were widely perceived as ambiguous, resulting in demands for the resignation of the UPenn president, who soon resigned.

SOURCE: THE CHRONICLE OF HIGHER EDUCATION

IN ENGLISH
acatiimi.fi

Geeniperimän ja ravitsemuksen salojen jäljillä

"Työ on parhaimmillaan niinä hetkinä, kun saa tutkimuksen päätökseen, ja opettamisessa silloin, kun huomaa opiskelijoiden kehittyvän", kiteyttää Vuoden Professoriksi 2024 valittu ravitsemusterapian professori Ursula Schwab.

MINNA HIIDENSAARI ALEKSI POUTANEN

Tiukkis. Tuolla sanalla Vuoden Professoriksi valittu Itä-Suomen yliopiston ravitsemusterapian professori **Ursula Schwab** luonnehtii itseään opettajana. Siihen on syynsä.

"Ettei potilaita hoidettaisi väärin. Asiat eivät saa olla sinnepäin, vaan ne on osattava."

Samaan hengenvetoon Schwab toteaa opiskelijoiden olevan usein turhan kriittisiä itseään kohtaan. Asenne on tärkeä.

"Pitää antaa siimaa itselle, aikaa kypsymiseen. Kyllä sen näkee potilastapaamisissa, että opiskelija on hyvin valmistautunut, vaikka kaikki ei menisi putkeen. Silloin tsemppaan, rohkaisen ja keskityn palautteessa hyvin sujuneisiin asioihin. Jos taas opiskelija tulee tilanteeseen takki auki valmistautumatta, ohjaan hänet kertaamaan ohjeet ja oppimateriaalin."

TUTKIMUKSEN NÄKÖKULMAT LIHOVAT

Moneen otteeseen palkitun professorin ansioluettelo on hengästyttävää luettavaa. Schwab on julkaissut 237 vertaisarvioitua tieteellistä artikkelia kansainvälisissä julkaisusarjoissa,

Ursula Schwab, *professori*

Vuoden Professori 2024: Professori Ursula Schwabin tutkimusala edellyttää yhteistyötä haastavissa koeasetelmissa eri osapuolten kesken. Tulosten esille saaminen ja tulkitseminen on monen vuoden pitkäjänteisen työn tulos. Schwab on alallaan uranuurtaja ja pystynyt muuntamaan tutkimustuloksista käytännön suosituksia.
Työ: ravitsemusterapian professori vuodesta 2016 Itä-Suomen yliopistossa. Työskentelee myös Kuopion yliopistollisessa sairaalassa.
Perhe: puoliso, kaksi aikuista lasta.
Harrastukset: puutarhanviljely, ruoanlaitto, erityisesti uusien reseptien kokeilu, laskettelu, isojen palapelien kokoaminen, musiikki. ”Soitin lapsena ja nuorena klarinettia. Katson ensimmäisenä konserteissa klarinetistit.”
Mistä tunnetaan työyhteisössä? Työtovereiden mukaan tehokkuudesta, ajanhallintataidoista, laaja-alaisesta ravitsemustieteen osaamisesta, työntekijöiden etujen puolustamisesta ja saavutettavissa olemisesta. “Sinulta voi kysyä koska vain ja mitä vain.”
Mistä ei tunneta? Seurannut pikkutytöstä lähtien jalkapalloa. Mieleen on jäänyt erityisesti vuoden 1978 Argentiina–Hollanti-matsi, joka päättyi 3–1. “Isäni neuvon mukaan seuraan urheilua siten, että nautin parhaista suorituksista, olivatpa ne kenen hyvänsä.”

”Hyödynnämme verorahoja, joten meidän yliopistolaisten kuuluukin olla ihmisten käytettävissä.”

ohjannut kansainvälisiä tutkimushankkeita ja toiminut alan lukuisissa asiantuntijaryhmissä.

Schwab on kolmenkymmenen vuoden uralla tutkinut pääasiassa elimistön rasva- ja sokeriaineenvaihduntaa, viime vuosina myös muun muassa maksan rasvoittumista ja matala-asteista tulehdusta.

”Teemat ovat pysyneet samoina, näkökulma vain on lihonut. Esimerkiksi paksusuolen mikrobistoa ymmärretään vielä huonosti. Se kuitenkin tiedetään, että mikrobisto säätelee aineenvaihduntaa.”

Schwab on aina tehnyt tutkimusta ihmisillä.

”Niin kutsuttua interventiotutkimusta. Työlästä, kallista ja vaivalloista”, hän toteaa.

EI OPETUSTA ILMAN KLIINISTÄ TYÖTÄ

Potilaiden kohtaaminen Kuopion yliopistollisessa sairaalassa on Schwabin työn kulmakivi.

”En voisi opettaa laadukkaasti, ellen tekisi kliinistä työtä. On tärkeää ammattitaidon kannalta, että pääsen tapaamaan potilaita.”

Ravitsemustieteen tutkimuksista tiedetään, että yksilöllinen ohjaus tuo tuloksia. Myös räätälöity ravitsemustieto yhdistettynä ryhmämuotoiseen ohjaukseen toimii. Schwabin kohtaamista potilaista monella on vakava sairaus, kuten syöpä, tai vaikea neurologinen sairaus. Elämä ja kuolema ovat työssä läsnä.

”Ruoka-allergisten lapsipotilaiden kanssa on kuitenkin lähes aina valoa tunnelin päässä.”

Kliininen työ, opetus, tutkimus ja hallinnolliset tehtävät vuorottelevat Schwabin päivässä. Hän opettaa vain maisterivaiheen opiskelijoita, jotka tähtäävät kliiniselle uralle.

”Minun tyyppiselleni ihmiselle sopii tällainen. En ahdistu päällekkäisistä tehtävistä. Saan enemmän aikaan, kun haasteita on riittävästi ja pieni paine päällä. Kaikki työni ovat myös kytköksissä toisiinsa.”

KESKUSTELUN SÄVYLLÄ ON VÄLIÄ

Haastattelupäivänä Kuopiossa Schwab on tapansa mukaan pyöräillyt työpaikalta kotiin. Lenkki on kymmenen kilometriä suuntaansa.

”Pyöräily on hirmu hyvä keino tuulettaa aivoja. Reitillä on paljon mäkiä, siinä saa koko ajan naksutella vaihteita.”

Ahkera teenjuoja siemailee aprikoosinkukilla ryyditettyä vihreää teetä.

”Parhaimmillaan tai pahimmillaan minulla on ollut kotona 32 eri teelaatua.”

Miltä suomalaisen kansanterveyden kehityskulut Schwabin uran vuosikymmenten valossa näyttävät?

”Suurimpiin muutoksiin liittyy sekä hyvää että huonoa. Esimerkiksi kohonneen verenpaineen, rasva-aineenvaihdunnan häiriöiden ja diabeteksen lääketieteellinen hoito on tehostunut. Kasvisten ja hedelmien käyttö on lisääntynyt. Toisaalta lasten ja nuorten ylipaino ja lihavuus on lisääntynyt, työikäisten ylipaino samoin. Kuituja ja hyviä rasvoja ei saada ravinnosta riittävästi.”

Ja vaikka kalaa syödään, sitä saisi suositusten mukaan syödä enemmänkin. Ruokavalion laadun kohentaminen on painonnousun yksi tärkeä hoitokeino. Vähintään yhtä keskeistä on se, millaisella sävyllä asioista puhutaan. Keskustelun syyllistävä sävy harmittaa professoria.

”Maailma on avartunut. Myös suurelle yleisölle voi tiedottaa asioista aiempaa paremmin.”

”Korostan opiskelijoillekin, että keskustelun tulisi olla rohkaisevaa. Syyllistäminen aiheuttaa voimattomuutta ja epäuskoa omaan onnistumiseen.”

Median nostamilla esimerkeilläkin on väliä. Triathlonisti roolimallina saattaa lannistaa. Schwab toivoisi ihmisten muistavan, että jo 5–10 prosentin painon lasku on terveyden kannalta suotuisa.

”Ei tarvitse tavoitella liian suuria muutoksia.”

EI VÄITTELYÄ SOMESSA

Schwab on yleistajuistanut ravitsemustieteen kysymyksiä. Jo lukioikäisenä hän ajatteli, että tutkijan on oltava ulospäinsuuntautunut.

”Hyödynnämme verorahoja, joten meidän yliopistolaisten kuuluukin olla ihmisten käytettävissä.”

Nopearytminen digitaalisuus on tuonut muutoksia myös yliopistolaisen työhön.

”Maailma on avartunut. Myös suurelle yleisölle voi tiedottaa asioista aiempaa paremmin. Toisaalta tutkijoiden ja tutkimusalojen arvostelu somealustoilla on epätoivottava muutos.”

Millä mielellä ravitsemusterapian professori katselee somessa ja muualla netissä rehottavia, kaikenkirjavia ravitsemussisältöjä?

”Harmittaa. Myös taloudelliset intressit näyttävät olevan usein taustalla. En tykkää, että ihmisten terveydellä ja epätoivolla rahastetaan. Se on epäreilua ja epäkorrektia.”

Toisinaan Schwab törmää myös kliinisessä työssään siihen, että potilas on napannut syömisiinsä verkosta virheellistä ohjeistusta, minkä seurauksena terveyden kanssa on tullut ongelmia. Schwab lukee itse lähinnä tieteellisiä julkaisuja ja keskittyy ammattilaisena toimimiseen.

”Jos lähtisin somessa väittelemään, se olisi loputon suo. Vaikutuskanavani ovat muualla.”

Schwabia haastatellaan paljon lehtiin, ja hän pitää mielellään yleisöluentoja.

”Luennoilla on kiva, kun ihmiset tekevät kysymyksiä ja saan oikaistua mahdollisia virheellisiä käsityksiä perustelemalla vastaukseni huolellisesti.”

KANNUSTAJAT KIRITTÄVÄT ETEENPÄIN

Ravitsemustiede on monen unelma-ala. Hakijoita oli parhaimmillaan lähes tuhat vuodessa. Nyt määrät ovat vakiintuneet 400–500:n paikkeille vuodessa. Jotkut hakevat opiskelemaan jopa seitsemän kertaa.

Alan suosio ryöpsähti etenkin siinä vaiheessa, kun ravitsemusterapeutti **Hanna Partasesta** tuli *Olet mitä syöt* -televisio-ohjelman myötä kuuluisa. Schwab ohjasi aikoinaan Partasen pro gradu -työn.

”On tärkeää, että pystymme antamaan opiskelijoille mahdollisimman hyvät lähtötelineet.”

Hyvien lähtötelineiden merkitys uralle on myös yksi Schwabin omista avainkokemuksista.

”Matkani varrelle on sattunut hirmu hyviä ihmisiä.”

Schwabin oma polku ravitsemustieteilijäksi avautui Jyväskylän lyseon lukion tarkkanäköisen oppilaanohjaajan **Elisa Holman** kautta.

”Holma kutsui jokaisen kahdenkeskiseen keskusteluun. Kerroin hänelle miettineeni lääkäriksi ryhtymistä, mutta se ei onnistuisi, kun

fysiikka ei mahtunut opinto-ohjelmaan. Olin kallistumassa sairaanhoitajaksi. Holma sanoi, että minun pitää mennä yliopistoon ja kysyi, mikä muu minua kiinnostaa.”

Pitkää biologiaa ja kemiaa opiskeleva Schwab vastasi, että ruoka ja ravinto kiinnostavat. Holma keksi siltä istumalta kaivaa esille Kuopion yliopiston esitteen, jossa kerrottiin juuri lanseeratusta ravitsemustieteen koulutusohjelmasta. Vuosi oli 1984.

”Mitään muuta vaihtoehtoa en sitten miettinytkään. Toivoisin, että jokaisella lukiolaisella olisi tällainen Elisa Holma, joka osaa ohjata unelmien alalle.”

Schwab kiittää myös professoreitaan **Matti Uusitupaa** ja **Hannu Mykkästä** eteenpäin kannustamisesta.

”Molemmilla oli minulle aina aikaa. Olen yrittänyt soveltaa tuota kokemustani omien opiskelijoiden kanssa.”

Schwab oli tutkijana Bostonissa, kun Uusitupa kertoi Kuopiossa auki olevasta assistentuurista ja kehotti hakemaan.

”Venkoilin ja sanoin, että en osaa opettaa.”

Schwab kuitenkin päätyi hakemaan paikkaa ja sai sen.

”Huomasin, että opettaminen on kivaa, vaikkakin varsin aikaavievää.”

Ursula Schwab uumoilee nyt, että ellei hän olisi hakeutunut opettamaan, hän olisi saattanut kyllästyä ainoastaan tutkijana toimimiseen.

Myös hallintotehtävät tulivat hänen uralleen ulkopuolisen rohkaisun saattelemina.

”Teemat ovat pysyneet samoina, näkökulma vain on lihonut.”

”Silloinen esihenkilöni professori **Jussi Pihlajamäki** kehotti, että nyt menet Ursula johtajakoulutuksen. En ymmärtänyt, miksi.”

Merkitys selvisi myöhemmin koittavien tehtävien myötä.

”Hallinnolliset työt ovat osaltaan avartaneet näkemystäni yliopiston toiminnasta.”

RAVITSEMUKSEN JA PERIMÄN RISTEYS

Millaisissa hetkissä Schwab nauttii työstään eniten?

”Kun saan tutkimuksen päätökseen. Ja kun näkee opiskelijoiden kehittyvän.”

Hiljattain Schwab kohtasi Kuopion yliopistollisessa sairaalassa vastavalmistuneen, joka toimi ravitsemusterapeutin sijaisena. Tämä huokaili, että pääsisipä vielä Schwabin luennoille.

”Jotakin hyvää opetuksessani täytyy olla”, Schwab arvioi vaatimattomasti.

Työn kohokohtiin kuuluu myös potilaiden kiinnostus ravitsemusasioita kohtaan ja kiitollisuus.

”Monet ovat kiitollisia, kun saavat tuoreinta tutkimustietoa, ja saavat itse olla mukana valitsemassa keinoja, joilla vaikuttaa omaan terveyteen.”

Raskaimmat vaiheet uralla sijoittuivat aikaan, jolloin ulkopuolelta tullut päätös pakotti järjestämään osan opetuksesta uusiksi. Järjestely kasvatti henkilöstön työmäärää.

”Oli ajettava muutos läpi, vaikka en ollut tuota hallinnollista päätöstä itse tekemässä, enkä sitä kannattanut. ”

Eräästä YLEn artikkelista noina aikoina Schwabin silmiin osunut lausahdus auttoi käsittelemään tilannetta.

”Tekstissä todettiin, että ongelmilla on aina oltava pää ja vartalo.”

Hankalissa käänteissä ihmiset tarvitsevat jonkun, johon purkaa vastalauseet ja mielipaha.

Schwabin mielestä yliopistossa riittäisi kehitettävää. Yksi keskeisimmistä asioista on resurssien saaminen riittämään siten, että opettajien tehtävät pysyisivät työaikojen sisällä.

”Ihmiset tekevät paljon ylimääräistä työtä, jotta opiskelijat tulevat opetetuiksi hyvin. Yliopistoissa ja opetus- ja kulttuuriministeriössä ei tulisi luottaa siihen, että tulevaisuudessa ihmiset tekevät yhtä paljon ylimääräistä työtä kuin nykyään.”

Vaikka rahoitusmahdollisuudet ovat monipuolistuneet, pula tutkimusrahoituksesta syö alaa.

”On suorastaan noloa, että tutkimusrahoitus on niukkaa. Jos lahjakas vastavalmistunut on kiinnostunut tieteen tekemisestä, sitä pitäisi pystyä tukemaan.”

Schwab itse aikoo tutkia perintötekijöiden merkitystä elintapamuutosten tehokkuuden näkökulmasta vielä lisää.

”Joitakin geenien toimintoja voidaan elintapamuutoksilla virkistää, toisia sammuttaa.”

Schwabia kiehtoo mahdollisuus, että esimerkiksi korkeasta kolesterolista kärsivälle potilaalle voisi antaa hänen perimänsä perusteella terveyttä edistävät täsmäohjeet ravitsemukseen.

Tutkimustyön vastapainoksi Schwab kuvailee terapioivansa itseään kasvimaalla. Hän kasvattaa kotipihassa ja lähistöllä sijaitsevalla palstalla kesäkurpitsaa, tomaattia, perunaa, vahapapuja, erilaisia salaatteja ja mustajuurta.

”Tutkimustyössä asiat tapahtuvat hitaasti. Puutarhahommissa tulosta tulee paljon nopeammin.” ▲

IN ENGLISH
acatiimi.fi

TIMO TOSSAVAINEN
Kirjoittaja on professori ja Suomen tietokirjailijat ry:n puheenjohtaja.

Vaihtelevat viittauskäytännöt tietokirjallisuudessa

Tekijänoikeuksien kunnioittaminen ja viittauskäytännöt ovat tietokirjoittamisen perusasioita. *Suomen historian jännät naiset* -teoksen aiheuttama monivaiheinen mylläkkä on kuitenkin saanut monen kokeneenkin kirjoittajan epäilemään sitä, osaako näissä asioissa sittenkään toimia aina oikein.

Pohjimmiltaan lähteiden merkitsemisessä pitäisi olla kyse yksinkertaisen ja selkeän periaatteen noudattamisesta: jos toisen tekstiä hyödyntää omassa teoksessaan siinä määrin, että alkuperäinen tyyli kuultaa läpi, on lainaaminen ja sen lähde ilmoitettava. Toisaalta jokaisella on oikeus omissa nimissään kirjoittaa mistä tahansa aiheesta riippumatta siitä, kuinka moni muu on siitä aiemmin kirjoittanut.

Kokemukseen siitä, että periaatteen noudattaminen olisi vaikeaa, vaikuttanee se, että tietokirjallisuus ei ole yksi selkeä kokonaisuutensa vaan suuri joukko genrejä ja erilaisille kohderyhmille tarkoitettuja teoksia. Tämä johtaa helposti erilaisiin käsityksiin omatyylisen tekstin kriteereistä. Mahdollisuudet olla omintakeinen sanavalinnoissaan ovat esimerkiksi matematiikan oppikirjassa paljon rajoitetummat kuin matkaoppaassa.

Toisaalta vaihtelua viittauskäytäntöihin aiheuttaa se, että tietokirjailija haluaa säätää tekstinsä mahdollisimman hyvin kohderyhmää palvelevaksi. Harva lukija kaipaa samanlaista viittauskäytäntöä Suomen linnustoa esittelevään teokseen kuin elämäkertaan. Tiedekirjan ja lasten tietokirjan funktiot poikkeavat jo niin paljon toisistaan, ettei ole tarkoituksenmukaista vaatia niihin samanlaista viittauskäytäntöä; toki lasten tietokirjaankin voi liittää lähdeluettelon. Myös sitä, mitä lainaaminen on, on tulkittu eri tavoin. Erityisesti tämä koskee vieraskielisten lähteiden käyttöä. Joillakin tekniikan ja luonnontieteiden aloilla suomenkielinen sanasto ja ilmaisukäytännöt ovat saattaneet syntyä vasta käännösten kautta.

Odotettavissa on, että viittauskäytännöistä keskustellaan myös tulevaisuudessa.

Odotettavissa on, että viittauskäytännöistä keskustellaan myös tulevaisuudessa. Jos haluaa välttyä vaikeuksilta, kannattaa perehtyä genrensä käytäntöihin kunnolla jo kirjoitusprosessin alkuvaiheessa ja kohdella toisten tekstejä niin kuin toivoisi omiaan kohdeltavan. ▲

IN ENGLISH
acatiimi.fi

Yhteiskunnallinen keskustelu on sitkeyslaji

Lotta Kailan aktiivisen yhteiskunnallisen keskustelun ansiosta pölyttäjien altistuminen torjunta-aineille on noussut puheenaiheeksi Suomessa. Se on edellyttänyt Vuoden tieteentekijältä itsensä likoon laittamista.

KATJA ALAJA MILLA TALASSALO

Ihanalta! Siltä tuntui **Lotta Kailasta**, kun hän tuli palkituksi Vuoden tieteentekijänä. Palkitsemisen taustalla oli hänen tavoitteellinen, aktiivinen ja konkreettinen tapansa viestiä tieteen tekemisestä. Torjunta-aineiden vaikutuksia pölyttäjäkantoihin Suomessa tutkinut Kaila väitteli Helsingin yliopiston maa- ja metsätaloustieteellisessä tiedekunnassa marraskuussa 2023.

”Palkinto tuntuu hyvältä, sillä olen miettinyt paljon, toimiiko viestintäni ja tavoitanko haluamiani kohderyhmiä. Olenhan viestinyt ja keskustellut tutkimuksestani eri tavoin kuin mihin perinteisessä tiedeviestinnässä on totuttu”, Kaila pohtii.

Perinteisten väitöskirjan aloitus- ja valmistumistiedotteiden lisäksi hän on viestinyt ja vuorovaikuttanut koko tutkimusprosessin ajan sosiaalisessa mediassa, erityisesti Twitterissä, eli nykyisessä viestipalvelu X:ssä. Hän on halunnut herätellä muita tutkijoita, viranomaisia, maanviljeli-

Lotta Kaila perää yliopistoilta ja muilta rahoittajilta viestintäkoulutusta tutkijoille. ”Tukea tarvitaan paljon esimerkiksi viestintäsuunnitelman, tavoitteiden, mittarien, kohderyhmien ja viestien määrittelyyn. On myös hyvä sparrailla, mihin kannattaa keskittyä vaikuttavuuden nimissä.”

jöitä, torjunta-alan yrityksiä sekä kansalaisia keskustelemaan torjunta-aineista ja luontokadon torjumisesta.

Mieleen on voinut jäädä esimerkiksi Kailan video kimalaisesta, joka osaa pyörittää keltaista palloa ja samalla jättää punaisen rauhaan. Värinäkö ohjaa kimalaisia pölyttämättömien kukkien luo.

Lotta Kaila

MAATALOUS- JA METSÄTIETEIDEN tohtori vuodelta 2023. Sai selville väitöskirjassaan muun muassa, että EU:n tutkimia tappavia annoksia pienemmät torjunta-ainepitoisuudet voivat heikentää pölyttäjäkantoja pitkällä aikavälillä. Väitöskirja on luettavissa Heldassa (urn.fi).

Työ: Ylitarkastaja. Edistää Kasvinsuojeluaineiden kestävän käytön ohjelman jalkauttamista Suomessa.

Mistä sinut tunnetaan työyhteisössäsi Tukesissa?

Valmistin itse olutta Tukesin pikkujouluihin ja nimesin sen viraston arvoja mukaillen #rohkeastikokeillen. Kieltämättä resepti oli melko rohkeasti kokeileva, ja lopputuloksesta pitäneillä oli aavistukseen vinoon kehittynyt makuaisti.

Mistä sinua ei tunneta?

Kärsivällisyys ei ehkä ole hyveistäni suurin.

EREHTYVÄISYYDEN NÄYTTÄMINEN VAIVAANNUTTI

Someviestinnän lisäksi Kaila on kirjoittanut kolumneja ja artikkeleita eri medioihin, jutellut ihmisten kanssa tilaisuuksissa – ja jopa esiintynyt dokumentissa.

Riikka Kaihovaaran ohjaamassa ja Ylen tuottamassa *Kuningattaren kuolema* -dokumentissa hän sai tilaisuuden kertoa työstään naurua ja itkua myöten. Suomalaiset pääsivät näkemään, että tieteen tekeminen on prosessi, johon kuuluu epävarmuus: kimalaiset eivät toimineet pellolla ja laboratoriossa kuten Kaila oli ennakoinut, ja hänen piti kehittää uudenlaisia tutkimusmenetelmiä.

”Dokumentti näytti uuden tutkimisen inhimillistä erehtyväisyyttä ja uudelleen oivaltamista. Vaikka se tuntui itsestä aluksi vaivaannuttavalta, se on myös ollut arvokasta tutkijakollegoiden samastumisterveisten perusteella”, Kaila sanoo.

MEHILÄISTEN JOUKKOKUOLEMA VEI TIETEENTEKIJÄKSI

Hmm, onpa tämä mehiläisten joukkokuolema erikoinen tapaus, mietti Kaila työssään Tukesin ylitarkastajana vuonna 2015. Hän oivalsi, että tietoa torjunta-aineiden ympäristöjäämistä ja vaikutuksista pölyttäjiin ei ollut riittävästi. Se toimi kipinänä väitöskirjatutkimuksen tekemiselle.

”Suomessa on ollut ajatus siitä, että suomalainen ruoka on puhdasta. Suomalaisessa ruoassa on vähän torjunta-aineita verrattuna moneen muuhun EU-maahan, mutta se ei tarkoita, että suomalainen luonto olisi puhdas”, Kaila painottaa.

Esimerkki osoittaa, että hän on taitava yhdistämään tuttua ja uutta sanomisissaan mieleenpainuvalla tavalla.

Kailalle oli alusta asti selvää, että hän haluaa edistää luonnon monimuotoisuutta tieteen avulla. Siksi hän haki rahoitusta Maj ja

Tor Nesslingin säätiöltä, joka edellyttää osallistumista yhteiskunnalliseen keskusteluun.

”Koen, että on todella tärkeää viestiä ja saada aikaan muutosta. Meillä ei ole aikaa jupista, miksi kukaan ei tee mitään.”

VINKKEJÄ UUDEN AJAN TIEDEVIESTINTÄÄN

Kaila on pohtinut paljon sitä, miten tieteellä voi muuttaa maailmaa. Hänellä onkin antaa monia hyviä vinkkejä. Viestien muotoilussa saarnaaminen on ehdottomalla kieltolistalla, koska se ei aktivoi kuulijoita. Lisäksi on hyvä miettiä, mikä kutakin kohderyhmää kiinnostaa ja motivoi.

”Varoittelun ja kieltojen sijaan yritin saada viljelijät miettimään maatilaa pölyttäjien näkökulmasta. Muistutin, etteivät luonnonvaraiset kasvit, kuten ohdakkeet ja voikukat, ole pelkästään rikkakasveja, vaan myös tärkeitä ravintokasveja pölyttäjille. Kehotin viljelijöitä miettimään, ovatko pölyttäjien lentomatkat kukalta kukalle omalla tilalla riittävän lyhyitä pölyttäjille, ja onko siellä kukkia varhaisesta keväästä loppusyksyyn?”, Kaila kertoo.

Hän muistelee hetkeä, kun eräs viljelijä tuli hänen puheenvuoronsa jälkeen kertomaan, ettei ehkä aiokaan tulevaisuudessa torjua voikukkia niin ahkerasti kuin tähän asti.

Kaila uskoo myös viestien huolelliseen muotoilemiseen ja visuaaliseen viestintään, kuten graafeihin. Hän pystyi tilaamaan Maj ja Tor Nesslingin säätiöltä saamansa apurahan avulla tällaista apua.

”Luetutan twiittejäni ja tekstejäni eritaustaisilla ihmisillä, kuten työkavereilla, puolisolla ja äidillä. Yhden huolellisesti laaditun viestin tekemisessä on paljon työtä, joten en viesti joka päivä. Minulle on sanottu, että viestintä käy minulta luonnostaan. Se ei ole totta, vaan se vaatii paljon valmistelua ja opettelua. On myös lohdullista, ettei viestintä ole luonteesta kiinni – sitä kyllä oppii, kunhan on valmis näkemään vaivaa”, Kaila kuittaa.

TARVE LAINSÄÄDÄNNÖN PERUSTELUILLE

Tämän vuoden alussa Kaila palasi Tukesiin kasvinsuojeluaineiden kestävän käytön pariin – lainsäädännön ja tutkimuksen rajapintaan, kuten hän itse sanoo. Ylitarkastajana hän edistää näiden kemikaalien käyttöä EU:n säädösten mukaisesti.

”Tiedämme jo paljon torjunta-aineiden vaikutuksista pölyttäjiin, mutta paljon tietoa myös puuttuu etenkin Suomen olosuhteista. Tutkijoiden ja viranomaisten pitää tuottaa tätä tietoa yhdessä, jotta tulokset saadaan palvelemaan lainsäädännön kehittämistä. ”

Jossakin vaiheessa Kaila aikoo palata tutkijaksi. ▲

PIKKU-FINLANDIA
Helsingin parhaalla paikalla – Töölönlahden rannalla
sales@finlandiatalo.fi
finlandiatalo.fi

Fakta

EEVA YLITALO HENNA TUOMOLA

Kasvavat opiskelijamäärät, kotimainen rahoitus

Opettajankoulutuksen opiskelijamäärät ovat kasvaneet voimakkaasti erityisesti varhaiskasvatuksessa, mutta alan rahoitus ei ole lisääntynyt samassa suhteessa, kertoo OAJ:n tuore selvitys.

Opettajankoulutuksen resurssit / opiskelija

	Yliopiston perusrahoitus	FTE opiskelijat	€ / FTE	2011–16 muutos	2016–21 muutos	2011–21 muutos
2011	58 731 801 €	5 166	11 369			
2016	66 045 085 €	6 555	10 076			
2021	62 878 245 €	7 773	8 089			
Rahoituksen muutos per FTE-opiskelija				**–11 %**	**–20 %**	**–29 %**

Yliopistojen varsinaisen toiminnan kustannukset (eur) per FTE opiskelija-aloittain ja muutos (%) suhteessa kunkin alan edelliseen vuoteen.

Opettajankoulutus on riippuvainen kotimaisesta tutkimusrahoituksesta, ja ulkomaisten rahoituslähteiden hyödyntäminen on ollut vähäistä.

TYÖHYVINVOINTIA heikentää hallinnollisen työn ja opetustyön suuri määrä. Hallintohenkilökunta on keskitetty, ja heidän määräänsä on vähennetty.

40 %

Opettajankoulutuksen varhaiskasvatuksen opiskelijoiden osuutta on lisätty. Vuonna 2011 uusista opiskelijoista oli luokanopettajakoulutuksessa 61 prosenttia ja varhaiskasvatuskoulutuksessa 24 prosenttia, vuoden 2022 aloittaneista vastaavat osuudet olivat 52 ja 40 prosenttia.

76 %

Vuosien 2011–2022 aikana uusien opiskelijoiden määrä on kasvanut opettajankoulutuksessa 76 %. Muiden alojen yhteenlaskettu uusien opiskelijoiden määrä on kasvanut samaan aikaan selvästi vähemmän 29 %.

36 %

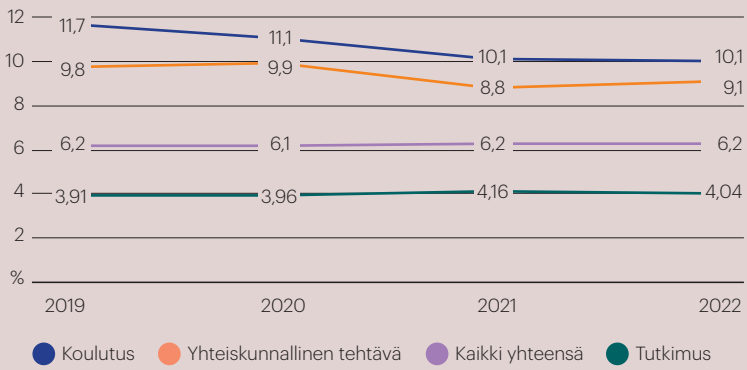
Opettajankoulutuksen perustutkinto-opiskelijoiden määrä on kasvanut tasaisesti vuosina 2011–2022 noin 36 prosenttia.

Työn pääasiallinen sisältö	n	%
Tutkimus	30	22
Opetus	92	67
Hallinto ja/tai johtaminen	6	4
Yhteiskunnallinen vaikuttavuus	2	2
Tutkimus ja opetus tasan	6	4
Muut	1	1
Yhteensä	137	100

Tutkimustyön merkitys korostuu

OPETTAJANKOULUTUKSESSA tehdään enemmän opetustyötä ja vähemmän tutkimustyötä verrattuna moniin muihin aloihin, mutta viime vuosina tutkimustyön merkitys on korostunut. Työntekijöiden työnkuva on monimuotoistunut. Työhyvinvoinnissa ja tasa-arvossa on kuitenkin parannettavaa.

Kasvatusalojen osuudet kustannuksista

Kasvatusalojen osuudet koulutuksessa, tutkimuksessa, ja yhteiskunnallisessa tehtävässä yliopistojen varsinaisen toiminnan kustannuksista.

Suurin osa kasvatusalan ja opettajankoulutuksen tutkimusrahoituksesta on Suomen Akatemian, ministeriöiden ja kotimaisten säätiöiden rahoitusta. Ulkomaisessa rahoituksessa, erityisesti EU-rahoituksessa, menestys on ollut heikkoa tai siihen ei ole panostettu.

Pääasiallinen resurssilähde on opetus- ja kulttuuriministeriön perusrahoitus

KASVATUSTIETEELLISEN ALAN tutkimusrahoitus on erittäin vahvasti riippuvaista kotimaisista rahoituslähteistä, toisin kuin muilla aloilla. Kansainvälisen tutkimusrahoituksen osuus kasvatusaloilla vuosina 2018–2021 oli vain 13,1 prosenttia, joka oli samalla alhaisin osuus kaikki muut alat huomioiden. Rahoituslähteiden hyödyntämisessä on suuriakin yliopistokohtaisia eroja.

LÄHDE: Opettajankoulutuksen voimavarat ja asema yliopistoissa -selvitysraportti. Kivistö, Pekkola, Siekkinen, Dietrich ja Laakso, Kokonat Oy ja Tampereen yliopisto. Selvityksen tavoitteena oli tuottaa kokonaiskuva opettajankoulutuksen voimavaroista.

Hankala hyvinvointi

Hyvinvoinnin johtaminen yliopistoilla on vaikeaa, mutta usein pelkkä tukena oleminen auttaa.

KYÖSTI NIEMELÄ ISTOCK

Mitäs sinulle kuuluu? Miten työt sujuvat?

Tämäntyyppiset kysymykset kajahtelevat päivittäin monilla työpaikoilla. Vaan eivät välttämättä yliopistoilla. Se on yksi asia, joka tekee hyvinvoinnin johtamisesta yliopistoilla hankalaa.

"Perinteiseen yliopistoeetokseen kuuluu, että jokainen johtaa itseään ja pitää myös huolen siitä, että omat työtehtävät tulevat hoidettua", sanoo Vaasan yliopiston johtamisen yksikön professori **Tomi J. Kallio**.

Yliopistot ovat erityinen työpaikka siksi, että tutkijat ja opettajat työskentelevät poikkeuksellisen itsenäisesti. Heitä johdetaan harvinaisen vähän, myös muihin asiantuntija-ammatteihin verrattuna. Ei ole helppoa keksiä montakaan ammattiryhmää, jossa ollaan yhtä pitkällä itsensä johtamisessa.

"Hyvä työhyvinvoinnin johtaminen ottaa huomioon yliopistomaailman erityispiirteet", Kallio sanoo.

Esihenkilön haaste on löytää oikea linja: ei mikromanageerausta, mutta ei myöskään heitteillejättöä.

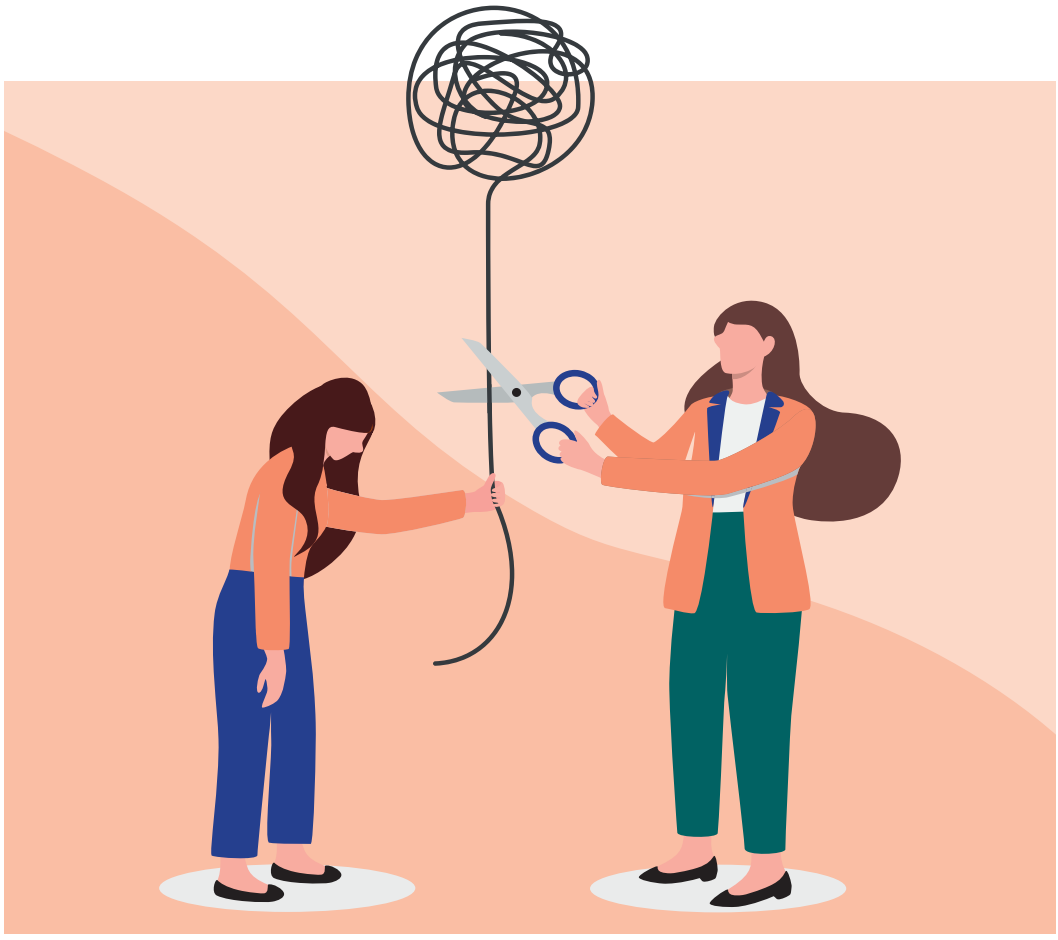
Toinen yliopistojohtamisen erityispiirre on johdettavien korkea koulutus.

"Tutkijat ja opettajat osaavat etsiä informaatiota, heillä on omia näkemyksiä ja he ovat usein kriittisiä", Kallio luettelee ja lisää, että se tekee yliopistolaisten johtamisesta erityistä ja haastavaa.

ETÄTYÖT TEKEVÄT HYVINVOINNIN JOHTAMISESTA VAIKEAMPAA

Yksi syy siihen, miksi kysymykset eivät kuulu käytävillä, on tietysti siirtyminen monipaikkaiseen työhön. Etäisyys tekee esihenkilötyöstä vaikeampaa.

"Esihenkilöt joutuvat tekemään nykyään enemmän töitä saadakseen selville, mitä alaiselle kuuluu", kertoo projektipäällikkö **Riitta-Liisa Larjovuori** Tampereen yliopiston johtamisen ja talouden tiedekunnasta.

“Perinteiseen yliopistoeetokseen kuuluu, että jokainen johtaa itseään ja pitää myös huolen siitä, että omat työtehtävät tulevat hoidettua.”

Usein pitää kehittää erilaisia tapoja olla aktiivisesti yhteydessä alaiseen. Esimerkiksi työkuormitus on vaikeampi huomata etäältä.

Larjovuori muistuttaa, että etätöiden myötä moni tekee enemmän töitä kuin aikaisemmin – siis päinvastoin kuin etätöiden yleistyessä joskus pelättiin.

Työkuormituksesta huolehtiminen on näin muodostunut entistä tärkeämmäksi osaksi hyvinvoinnin johtamista.

“Työkuormituksen tarkastelu olisi hyvä tehdä kollektiivisesti, esimerkiksi tutkimusryhmän tai oppiaineen kesken.”

Aina siitäkään ei ole apua. Yliopistotyön erityispiirteisiin kuuluu myös se, ettei toinen voi aina tehdä toisen töitä.

“Työkuormat ovat henkilöityneitä, ja ihmiset voivat jäädä niiden kanssa yksin. Voi olla asioita, joita vain tietty ihminen kykenee opettamaan.”

Konfliktien varhainen käsittely auttaa

ESIHENKILÖT VOIVAT PANOSTAA työhyvinvointiin muun muassa käsittelemällä konflikteja ajoissa ja osaavasti. Larjovuori rohkaisee kaikkia erimielisyyksien varhaiseen esille ottamiseen. Konflikteja ja erimielisyyksiä kannattaa ottaa puheeksi silloin, kun ne ovat vielä pieniä.

Akateeminen maailma ei ole aina vahvimmillaan silloin, kun käsitellään ihmisten välisiä konflikteja.

"Akateemisessa maailmassa voi esiintyä hyvin vahvaa oikeassa olemisen tarvetta. Konfliktin hallinnassa pitää kuitenkin hyväksyä se, että on erilaisia näkökulmia eikä yhtä totuutta."

Larjovuori on työskennellyt aikaisemmin Tampereen yliopiston työsuojeluvaltuutettuna. Työssään hän törmäsi joskus pyrkimyksiin käsitellä työpaikan konflikteja liian akateemisesti, kuten väittelemisen avulla. Esimerkiksi eri tieteenalojen paradigmojen keskinäisestä paremmuudesta ei voida päästä lopputulokseen.

"Usein pitää vain hyväksyä, että ollaan eri mieltä ja jatkaa työkavereina."

KYSELYT AUTTAVAT, MUTTA KAIKKEA NEKÄÄN EIVÄT TIEDÄ

Työntekijöiden vointia seurataan erilaisilla työhyvinvointi- ja työtyytyväisyyskyselyillä. Kallion mukaan hyvin suunniteltuina kyselyt antavat käyttökelpoista benchmark-tietoa ja hälyttävät organisaation epäkohdista.

Kyselyillä saadaan tietoa nimenomaan eri yliopistojen ja tutkimusryhmien suhteellisesta tyytyväisyydestä. Ne eivät kerro asioista, jotka ovat ongelmia suomalaisissa yliopistoissa yleisemmin.

Kallio näkee määräaikaisten työsuhteiden yleisyyden keskeisenä työhyvinvointia heikentävänä tekijänä.

"Itselläni oli muistaakseni 27 peräkkäistä työsuhdetta ennen kuin sain ensimmäisen vakinaisen työn."

"Vaikeimmat tilanteet esihenkilöurallani ovat liittyneet siihen, että nuoren ja perheellisen ihmisen määräaikainen työsuhde on päättymässä, ja epävarmuus on valtava. Tiedän oman tutkimukseni pohjalta, että epävarmuus saa ihmiset jättämään yliopistouran."

Työsuhteita Kallio ei kyennyt muuttamaan, mutta alaisia saattoi myötäelää ja tukea.

Larjovuori sanoo, että yliopistomaailman esihenkilöillä on usein iso vastuuntunto ja halu ratkoa asioita. Se voi olla joskus raskasta. Hän kehottaa muistamaan, että tärkeää on jo pelkkä rehellinen tukena oleminen, myönteisen palautteen antaminen ja huomion kiinnittäminen siihen, miten alainen kehittyy.

Se on tietysti hyvän johtamisen keino aika monessa paikassa. ▲

KEMIAN TEOLLISUUS

Innovaatio-palkinto 2024

Palkintona 30 000€ uudelle innovaatiolle

Ilmoittaudu mukaan 31.3.2024 mennessä: www.kemianteollisuus.fi

IN ENGLISH
acatiimi.fi

Rasismiin ja syrjintään puuttuminen on kaikkien asia

Korkeakoulut eivät ole rasismivapaita vyöhykkeitä. Ilmiön tunnistaminen edellyttää tiedostamista kaikilta. Tasapuolisen kohtelun lisäämisessä on kyse myös työelämätaidoista.

MINNA HIIDENSAARI ISTOCK JA FREEVECTORMAPS

”Rasismi ja syrjintä ilmenevät suomalaisissa korkeakouluissa häirintänä, tietämättömyytenä ja välinpitämättömyytenä. Tämä toiminta, tai se että ei toimita, muokkaantuu samalla osaksi rakenteita”, Tampereen yliopiston rasismin tutkija **Anna Rastas** toteaa.

”Yliopistoilla on velvollisuuksia, mitä tulee työrauhan takaamiseen. Puuttumista ei saa jättää vain vähemmistöopiskelijoiden ja -tutkijoiden harteille.”

Tampereen yliopiston maahanmuuton sosiologin dosentti **Nafisa Yeasmin** sanoo rasismin olevan sitä, että ihminen kokee olevansa jo taustansa vuoksi ulkopuolinen. Otetaanko hänet mukaan keskusteluihin ja verkostoihin?

”Jos työyhteisössä ei ole tuttuja, tieto ei liiku ja mahdollisuuksia on vähemmän. Tutkimusryhmien ulkopuolelle jääminen on kansainvälisille opiskelijoille iso ongelma.”

Kansainvälisten tutkijoiden fokusryhmäkeskustelussa tuli esille, että ihon värin lisäksi maantieteellinen sijainti vaikuttaa, samoin synnyinmaan vauraus.

”Jos esimerkiksi samalla viivalla on pakistanilainen ja intialainen, preferoidaan intialaista”, Yeasmin kertoo kokemuksista.

”Ilmiö on haitallisimmillaan silloin, kun yksilö joutuu puheiden, tekojen tai tekemättä jättämisten takia rasismin kohteeksi”, Helsingin yliopiston vararehtori **Hanna Snellman** toteaa.

MITÄ OPETETAAN, KETKÄ TYÖLLISTETÄÄN?

Rakenteellinen rasismi näkyy myös opetus- ja tutkimussisällöissä esimerkiksi Eurooppa-keskeisyytenä.

”Tieteellinen tieto rakentuu myös aiemman ja oman tiedon kyseenalaistamiselle. Jos

kaikki klassikot ja tutkijat, joihin opettajina viittaamme, ovat valkoisia miehiä, se on vahva viesti opiskelijoille”, Rastas sanoo.

Ulkopuolelle jääminen näkyy työllistymisessä. Sekä Rastas että Yeasmin huomauttavat, että rasistista syrjintää on vaikea todentaa.

”Siksi tarvitaan nykyistä enemmän välineitä erilaisten aliedustettujen ryhmien mahdollisuuksien seuraamiseen”, Rastas perustelee.

Helsingin yliopistolla on tästä tietoisena otettu käyttöön inklusiivisuutta tukevia toimintamalleja.

”Meillä on oma harjoitteluohjelma kansainvälisille opiskelijoille. Opiskeluneuvojiksi on rekrytoitu kansainvälisiä opiskelijoita”, asiantuntija **Rebekka Nylund** Helsingin yliopiston opetuksen strategisista palveluista kertoo.

TARVITAAN KUUNTELEMISTA JA TIEDOSTAMISTA

Kaikki haastateltavat ottavat esille sen, että ihmiset eivät aina itsekään ymmärrä toimivansa rasistisesti. Syrjinnästä ilmoittaminen on raskas kokemus niin ilmoittajalle kuin syytetyille. Rastas ja Yeasmin toteavat, että asioiden käsittely on saattanut jäädä puolitiehen.

”Pitäisi kuitenkin olla alusta, jossa voi keskustella ja purkaa asioita ilman pelkoja”, Yeasmin sanoo.

”Ensimmäinen asia rasistisen häirinnän kitkemiseksi on kuunnella ihmisiä, jotka yrittävät puhua rasismin kokemuksistaan. Ei pitäisi vähätellä eikä kieltää silloinkaan, kun joku ei ole niin sanotusti tarkoittanut pahaa”, Rastas korostaa.

Helsingin yliopiston vararehtori Snellman toteaa, että tietoisuuden lisääminen on tärkein keino.

”Tiedostamattomista ennakkoluuloista ei voi koskaan kouluttaa liikaa. Nöyryyttä varmaan tarvitaan kaikille”, hän sanoo.

Yeasmin on samoilla linjoilla.

”Tämä ei ole vain yliopiston asia, vaan meidän kaikkien asia.”

”Ilmiötä ei aina edes tunnisteta. Rakenteellisen rasismin olemassaoloon on havahduttu hiljattain”, Nylund vahvistaa.

Yliopistoissa on laadittu tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia. Nylund kertoo, että kaikissa korkeakouluissa on tehty myös saavutettavuussuunnitelma. Rastas muistuttaa, että kyse on myös tulevaisuuden työelämätaitojen vahvistamisesta. Antaako yliopisto valmiuksia rasismin eri muotojen tunnistamiseen tai syrjintäsyytösten käsittelemiseen?

”Tampereella tätä on korjattu sisällyttämällä yliopiston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma kaikille yhteiskuntatutkimuksen opiskelijoille pakollisen kurssin materiaaleihin.”

Snellman arvioi, että yliopistossa on tehty ehkä enemmän rasismin vastaisia toimia opiskelijoiden kuin henkilöstön eteen. Yhdeksi käytännön keinoksi Snellman ehdottaa suosituksia kansainvälisten jäsenten määrän lisäämiseksi hallintoelimissä ja työryhmissä.

”Kun olin dekaanina, näin millaista rikkautta moninaisuus tuo yliopistoon”, hän sanoo.

INKLUSIIVISUUS ON USEIN KIELIKYSYMYS

Helsingin yliopistossa kansainvälisille opiskelijoille tehdään joka toinen vuosi muun muassa työllistymistä, taloutta ja sosiaalisia suhteita koskeva kysely, jossa selvitetään myös, onko opiskelija kokenut syrjintää.

Mukaan ottaminen tai ulkopuolelle jättäminen kytkeytyy usein siihen, millä kielellä operoidaan.

”Kieleen liittyvät asiat nousivat esille vuonna 2020 tehdyn kyselyn avovastauksissa.”

Kansainvälisillä opiskelijoilla saattaa korostua maisteriopintojen valmiiksi saaminen, jolloin kieliopinnot jäävät taustalle.

”Opetussuunnitelmassa tulisi olla väljyyttä, jotta on mahdollisuus opiskella suomea. Monilla työpaikoilla vaaditaan suomea. Opiskelijoille olisi saatava viesti, että riittää, kun osaa edes jonkin verran”, Nylund jatkaa.

Myös Yeasmin tietää kielen osaamisen keskeisyyden yhdenvertaisuutta lisäävänä asiana kansainvälisten opiskelijoiden ja tutkijoiden kokemuksissa.

”Suomen intensiivikurssi on heille tärkeä.”

HALLITUKSEN SUUNTA PUHUTTAA

”Rasismia uusintaviin ja tuottaviin rakenteisiin yliopistoissa vaikuttavat myös yliopiston ulkopuoliset voimat”, Rastas sanoo.

Hallitusohjelmaan on kirjattu, että työperusteisella oleskeluluvalla Suomessa olevan olisi poistuttava maasta, mikäli hänen työsuhteensa päättyy eikä uutta työsuhdetta ole solmittu kolmessa kuukaudessa.

”Yliopiston kansainvälisissä opiskelijoissa ja henkilöstössä tämä on herättänyt epävarmuutta ja pelkoja. Olemme rauhoitelleet ihmisiä. Mitään päätöstähän ei ole vielä tehty”, Snellman sanoo.

”Rasismia koskevaa tietoa ja osaamista tarvittaisiin kaikkialla, mutta hallituspolitiikka ja suunnitelmat eivät tue tavoitetta, päinvastoin. Tästä esimerkkinä on niin poliitikkojen tukeutuminen ahtaisiin, tutkijoiden jo vuosikymmeniä sitten hylkäämiin rasismin määritelmiin, kuin strategisen tutkimuksen rahoituksen karsiminen sillä perusteella, ettei STN:n esittämässä ohjelmakokonaisuudessa käsitelty joidenkin mielestä riittävästi maahanmuuton negatiivisia piirteitä. Tällainen tutkimukseenkin ulottuva rasismia vähättelevä politiikka on huolestuttavaa. Siihen reagoiminen, tai reagoimatta jättäminen, kertonee myös siitä, miten yliopistot mieltävät tehtävänsä yhteiskunnallisina instituutioina”, Rastas toteaa. ▲

Turvallisen tilan periaatteet

ESIMERKIKSI HELSINGIN YLIOPISTO on määritellyt Turvallisen tilan periaatteet, joita se noudattaa toiminnassaan. Turvallisen tilan periaatteisiin on kirjattu, että tapahtumat ovat vapaita kaikenlaisesta syrjinnästä, häirinnästä, kiusaamisesta, naurunalaiseksi tekemisestä sekä uhkaavasta käyttäytymisestä. Tapahtumiin osallistuja sitoutuu kohtamaan muut osallistujat avoimesti, kunnioittamaan heidän erilaisuuttaan sekä antamaan kaikille tilaa määritellä oma kokemuksensa. Tapahtumiin on tervetullut jokainen, joka on valmis sitoutumaan seuraaviin periaatteisiin:

- Osoita toisille sekä itsellesi lempeyttä ja hyväksyntää.
- Anna jokaiselle tilaa olla oma itsensä. Kunnioita ihmisten erilaisuutta. Muista, että et tunne kaikkien ominaisuuksia, kokemuksia ja rajoja.
- Vältä tekemästä oletuksia toisista. Anna jokaisen määritellä itse oma kokemuksensa. Kuuntele toista ja yritä ymmärtää.
- Jos loukkaat toista, pyydä anteeksi ja pyri myös antamaan anteeksi toisille, jos he tarkoituksettomasti loukkaavat sinua.

Nyt

Shaping the Future of Doctoral Education

JOIN US on 16 February 2024 from 1 to 3 p.m. for an event focusing on the development of doctoral training and the newly funded state initiative, the Doctoral Education Pilot. During the event, we will explore diverse aspects of doctoral education from PhD supervision and researcher career paths to research funding, and of course the anticipated outcomes of the Doctoral Education Pilot. The event is open to all and does not require registration.
Read more: *tieteentekijat.fi/events*

Nuorempi tutkija, vastaa Tieteentekijöiden kyselyyn!

TIETEENTEKIJÄT toteuttaa jälleen edunvalvonnan ja vaikuttamistoimintansa tueksi kyselyn nuorempien tutkijoiden työskentelystä ja tulevaisuuden näkymistä Suomessa. Kysely on suunnattu kaikille Suomessa toimiville parhaillaan väitöskirjaa tekeville tai viimeisen neljän vuoden aikana valmistuneille tohtoreille. Kyselyllä kerätään seurantatietoa muun muassa nuorempien tutkijoiden rahoituksesta ja työskentelyolosuhteista. Helmikuussa toteutettavassa kyselyssä on myös uusia aiheita liittyen esimerkiksi nuorempien tutkijoiden kokemuksiin akateemisesta työyhteisöstä.

Vastaaminen ei edellytä Tieteentekijöiden jäsenyyttä, ja kysely toteutetaan yhteistyössä Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otuksen kanssa. Kysely on avoinna helmikuun loppuun asti.
Lue lisää Tieteentekijöiden verkkosivuilta *tieteentekijat.fi*.

Eurodocilta lausunto tohtorikoulutuksesta

EUROOPAN TOHTORIKOULUTETTAVIEN ja nuorten tutkijoiden edustajana toimiva Eurodoc on antanut lausunnon tohtorikoulutuksen muuttuvasta roolista ja odotuksista. Lausunnon laadinnassa on ollut mukana tohtorikoulutettavia ja vastavalmistuneita tohtoreita eri puolilta Eurooppaa. Lausunnossa käsitellään tohtorikoulutuksen sisältöä ja laatua sekä hahmotellaan viitekehyksiä laadukkaan tohtorikoulutuksen edistämiseksi.
Lue lisää Eurodocin verkkosivuilta *eurodoc.net*

MYEL-vakuutus muuttui

APURAHANSAAJAN työtulo on nyt mahdollista tarkistaa kesken MYEL-vakuutuskauden. Uusi laki mahdollistaa MYEL-vakuutuksen muutokset tilanteissa, joissa apurahalla työskentelyn työmäärä muuttuu kesken vakuutuskauden joko kokoaikaisesta apurahatyöstä osa-aikaiseksi tai toisinpäin. Aiempi lainsäädäntö mahdollisti vain MYEL-vakuutuksen keskeyttämisen ja päättämisen.

KOONNUT EEVA YLITALO

Tutkimukset osoittavat:

Opiskeluun liitetty liike parantaa oppimista

Opetuksen aikainen liikunta on yhteydessä hyviin oppimistuloksiin

Tauot sekä opetukseen integroitu fyysinen aktiivisuus vaikuttavat oppimiseen myönteisesti. Hyviä tuloksia on saatu eri oppiaineista, ja lyhytkin liikkumishetki tuottaa hyötyjä.

26 koulua kattaneessa kolmivuotisessa yhdysvaltalaistutkimuksessa osa kouluista yhdisti fyysistä aktiivisuutta opetukseen pieninä annoksina noin 90 minuuttia viikossa. Liikuntaa lisänneissä kouluissa oppimistulokset olivat parempia kuin vertailuryhmässä. Suuri enemmistö tutkimukseen osallistuneista kouluista päätti jatkaa liikuntatuokioita tutkimuksen jälkeenkin. Myös vuonna 2017 julkaistussa meta-analyysissä havaittiin pitkien liikuntainterventioiden parantavan oppimistuloksia.

Eräässä tutkimuksessa liikuntaa integroitiin opetukseen 20 minuutin verran päivässä noin viiden minuutin osissa kahdeksan kuukauden ajan ja toisessa puoli tuntia kolmena päivänä viikossa neljän kuukauden ajan. Molemmissa tutkimuksissa oppimistulokset olivat hieman parempia kuin vertailuryhmällä.

Mitä erilaisimpien liikunnallistamiskeinojen on havaittu vaikuttavan positiivisesti. Tärkeämpää onkin liikkumisen lisääminen kuin tapa, jolla sen tekee. Vaikka kaikkien tutkimusten kaikki mittarit eivät ole osoittaneet positiivisia vaikutuksia, liikkumisen ei ole havaittu vaikuttavan oppimiseen negatiivisesti.

Keskittyminen ja tarkkaavaisuus kohentuvat

Liikkuminen tehostaa tiedonkäsittelyä, ja sillä on myönteisiä vaikutuksia kognitiivisiin toimintoihin. Se lisää esimerkiksi aivojen verenkiertoa ja vapauttaa endorfiineja, mikä vaikuttaa jaksamiseen ja mielialaan.

Vuonna 2017 julkaistussa meta-analyysissä opetukseen yhdistetyn liikunnan havaittiin lisäävän opiskeluun keskittymistä. Analyysi käsitti tutkimuksia, joissa oli toteutettu säännöllisiä liikunnallisia taukoja tai integroitu liikettä opetukseen. Lyhyidenkin taukojen on havaittu parantavan keskittymistä ja tarkkaavaisuutta. Liikunnalliset tauot motivoivat myös yrittämään enemmän.

Muissakin tutkimuksissa liikunnallisten

LIIKKEEN HYÖTYJÄ OPETUKSEEN

- Mieli pysyy virkeänä koko päivän
- Uudet asiat jäävät helpommin mieleen
- Opiskelijat osallistuvat vuorovaikutukseen
- Huomio pysyy opetuksessa ja tehtävissä
- Uusia ideoita syntyy helpommin

Terveyshyötyjen lisäksi liikunta vaikuttaa oppimiseen. Oppimista voi edistää yhdistämällä liikettä opetukseen. Se ei vaadi erityisosaamista: jaloittelu ja seisten tehtävät ryhmätyöt on helppo toteuttaa missä tahansa, ja valmiita taukojumppavideoitakin voi hyödyntää. Fyysisen aktiivisuuden myönteisistä vaikutuksista oppimiseen on vahvaa tutkimusnäyttöä.

taukojen on havaittu parantavan tarkkaavaisuutta ja tehostavan opiskelua vähentämällä hukkaan menevää aikaa. Mittaukset, itsearvioinnit ja opettajien tekemät arviot ovat tuottaneen positiivisia tuloksia sekä lasten ja nuorten että nuorten aikuisten oppimisesta.

Viisikin minuuttia hyödyttää

Lyhytkin liikkumishetki saa aikaan hyviä vaikutuksia. Esimerkiksi pienessä tutkimuksessa havaittiin viiden minuutin reippaan liikunnan neljänä päivänä viikossa parantavan keskittymistä ja tehtävistä suoriutumista. Toisessa tutkimuksessa päivittäiset 5–10 minuutin ohjatut venyttely- ja rentoutushetket paransivat keskittymistä ja vähensivät meteliä huoneessa. Vertailuryhmän melu ei vähentynyt tutkimuksen aikana.

Liikkumishetkien pituutta tärkeämpää onkin niiden säännöllisyys. On myös näyttöä, että liikunnalliset tauot saavat aikaan muita taukoja suuremman vaikutuksen, eli nimenomaan liikkuminen on hyödyksi.

Mikä tärkeintä, liikkumiseen käytetyn ajan lisääminen opetuksen tai opiskelemisen kustannuksella ei heikennä oppimistuloksia. Taukoja säästelevät eivät siis saa enemmän aikaan kuin ne, jotka viettävät liikunnallisen tauon – joissakin tutkimuksissa on jopa saatu päinvastaisia tuloksia. Liikkumisen lisääminen ei myöskään tapahdu vapaa-ajan liikunnan kustannuksella, vaan liikunnan kokonaismäärä kasvaa.

Käytä siis rohkeasti hetki opetusajasta opiskelijoiden liikuttamiseen – se on helppoa ja maksaa itsensä takaisin!

Korkeakoulujen yhteinen Liikkuva korkeakoulu -toiminta tarjoaa opettajille ja opiskelijoille ideoita ja vertaistukea liikkuvampaan opetukseen. Tule mukaan verkostoon ja kurkista tietopankkiin osoitteessa **www.liikkuvakorkeakoulu.fi**!

OPISKELIJALIIKUNTA 100 1924 2024

Inspiraatio

Kirjat

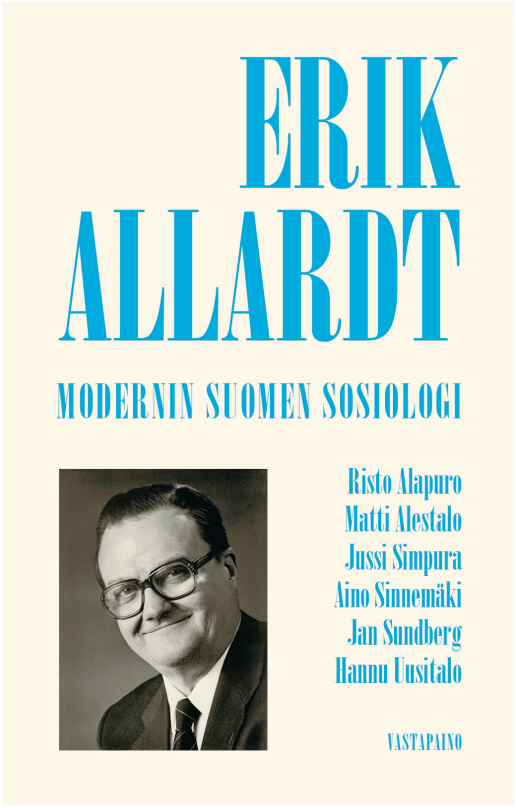
Monipuolinen maailman selittäjä

Erik Allardtin kulta-aikana Suomi muuttui vauhdilla.

Sosiologian ei tule vannoa yhden teorian nimiin, vaan ottaa aineksia monista teorioista ja muunnella niitä maailman ja sen ongelmien muuttumisen myötä. *Modernin Suomen sosiologi* -kirjassa monipuolista tutkijaa, akateemikko **Erik Alladrdtia** (1925–2020) tarkastelevat monelta kantilta tämän oppilaat ja työtoverit.

Allardt nousi 1960-luvulla suomalaisen sosiologian johtohahmoksi ja saavutti myös kansainvälistä mainetta. Hänen uransa aikana Suomi muuttui vauhdilla maatalousyhteiskunnasta moderniksi teollisuusyhteiskunnaksi. Allardtin kirjoista eritoten *Yhteiskunnan rakenne ja sosiaalinen paine* (1964) tarjosi tutkimustietoa uusien rakenteiden ja käyttäytymismallien ymmärtämiseen ja vanhoista ajattelumalleista luopumiseen. Sitä käytettiin ahkerasti lähteenä väitöskirjoissa ja oppikirjanakin.

Muutosta janoava nuoriso otti omakseen yhtenäiskulttuuria ravistelevan ajatuksen, että mitä kehittyneempi yhteiskunta ja työnjako on, sitä enemmän sen tulee sallia erilaisuutta. Tosin 1970-luvulla radikaali marxilaisuus ajoi Allardtin ohi. Sosiologin kiteytys hyvinvointiarvoista on silti ikuisesti ajankohtainen: having (elintaso), loving (ystävyyssuhteet) ja being (itsensä toteuttaminen). Näiden tulisi olla tasapainossa, vaikka nykyään ensimmäisellä näyttää olevan ylivalta.

Pekka Wahlstedt

R. Alapuro, M. Alestalo, J.Simpura, A. Sinnemäki, J. Sundberg, H. Uusitalo: Erik Allardt – modernin Suomen sosiologi. Vastapaino 2023 310 s.

Akateeminen vartti palaa Turkuun

Turun yliopiston ja Turun kaupunginteatterin yhteistyö Akateeminen vartti 3 tuo teatterilavalle kahdeksan tutkijaa eri tieteenaloilta kertomaan työstään ja tutkimuksesta teatterin keinoin. "Iltaluento" on jaettu vartin puheenvuoroihin. Esiintyjinä ovat Turun yliopiston oikeustieteen väitöskirjatutkija **Jani Hannonen,** molekulaarisen kasvibiologian apulaisprofessori **Pauli Kallio**, kielikasvatuksen väitöskirjatutkija **Kaisa Korpinen**, suomen kielen dosentti **Tommi Kurki**, tähtitieteen dosentti **Elina Lindfors**, psykologian erikoistutkija **Nils Sandman**, lääketieteellisen väitöskirjatutkija **Kerttu Seppälä** sekä johtamisen ja organisoinnin professori **Satu Teerikangas**. Kolmannen kerran toteutettavan Turun yliopiston ja Turun Kaupunginteatterin yhteistyökonseptin teemana on rohkeus.

Akateeminen vartti 3
Turun kaupunginteatterin päänäyttämö 12.3. klo 19.15.

Acatiimi

Ehdota juttuaihetta!

Acatiimi on aina kiinnostunut kuulemaan, mitä tiedemaailmassa ja lukijoidemme työpaikoilla tapahtuu. Tärkeitä ovat niin pienet ja konkreettiset kuin isot ja periaatteellisetkin asiat. Ota yhteyttä toimitukseen tai aloita keskustelu sosiaalisessa mediassa.

twitter.com/acatiimi

facebook.com/acatiimi

Miten verotus ja sosiaaliturva hoituvat etätyössä ulkomailla?

Kiinnostus tehdä ulkomailla etätöitä on lisääntynyt. Mitä EU-maahan etätöihin lähtevän kannattaa huomioida sosiaaliturvan ja verotuksen osalta?

EEVA YLITALO

Suunnittelen tekeväni muutaman kuukauden etätöitä toisessa EU-maassa suomalaiselle työnantajalle. Työskentelen suomalaisessa yliopistossa. Miten sosiaaliturva ja verotus toteutuvat?

Etätyön tekemisestä on ensin sovittava työnantajan kanssa. Toisessa maassa työskentely vaikuttaa aina työnantajan sosiaalivakuutusmaksuihin ja työntekijän sosiaaliturvaan. EU-maissa pääsääntönä on, että työntekijä kuuluu sen maan sosiaaliturvaan, jossa hän (fyysisesti) työskentelee. Tämä koskee myös etätyötä ulkomailla. Jos kuitenkin muutaman kuukauden etätyö toisessa EU-maassa sopii myös työnantajalle, voi työnantaja hakea työntekijälleen Suomen sosiaaliturvaan kuulumista ulkomaan työskentelyn ajaksi. Hakemus tehdään Eläketurvakeskukselle, joka edellytysten täyttyessä antaa työntekijälle A1-todistuksen. Todistuksen avulla työntekijä kuuluu Suomen sosiaaliturvaan ja työnantaja voi jatkaa sosiaalivakuutusmaksujen maksamista Suomeen. Edellytyksenä A1-todistuksen saamiselle on, että työntekijä kuuluu Suomen sosiaaliturvaan ennen ulkomaille lähtöä, työsuhde suomalaiseen työnantajaan pysyy voimassa ulkomailla työskentelyn ajan ja että ulkomailla tehtävä etätyö on tilapäistä, enintään kaksi vuotta. A1-todistuksen avulla työntekijä kuuluu ulkomaantyön aikana myös Kela-turvaan.

Ennen ulkomaille lähtöä kannattaa selvittää, mikä vaikutus sillä on omaan sosiaaliturvaan.

Verotus ei yleensä siirry toiseen maahan alle puolen vuoden oleskelun takia, kun työskentely tapahtuu verosopimusvaltiossa. Palkka verotetaan edelleen Suomessa. Poikkeuksena ovat esimerkiksi tilanteet, joissa suomalaisella työnantajalla on toisessa valtiossa tuloverotuksen kiinteä toimipaikka. Yliopistoilla tämä on käytännössä hyvin harvinainen tilanne.

Jos työskentely tapahtuu sellaisessa valtiossa, jonka kanssa Suomella ei ole verosopimusta, kyseinen valtio ratkaisee oman kansallisen lainsäädäntönsä perusteella sen, verottaako se kyseisessä valtiossa tehdystä etätyöstä saatua palkkaa. Jos palkka verotetaan sekä ko. valtiossa että Suomessa, kaksinkertaisen verotuksen poistaminen ratkaistaan Suomessa sisäisen lainsäädännön nojalla.

Olen saanut Suomesta apurahan ja haluaisin työskennellä sen turvin ulkomailla (EU-maa). Miten tämä vaikuttaa sosiaaliturvaan ja verotukseeni?
Apurahansaajan EU-maassa työskentelyn aikaiseen sosiaaliturvaan vaikuttaa muun muassa se, kuinka pitkään ulkomailla on tarkoitus työskennellä. Jos Suomesta apurahaa saanut henkilö lähtee työskentelemään apurahan turvin toiseen EU-maahan tilapäisesti, enintään kahdeksi vuodeksi, ja hän haluaa kuulua Suomen sosiaaliturvaan ulkomailla työskennellessä, tulee apurahansaajan;

– ottaa MYEL-vakuutus apurahan osalta

– kuulua ennen ulkomaille töihin lähtöä Suomen sosiaaliturvaan työskentelyn tai asumisen perusteella sekä

– hakea Eläketurvakeskuksesta A1-todistus Suomen sosiaaliturvaan kuulumiseksi.

A1-todistuksella apurahansaaja voi osoittaa työskentelymaassa, että hän kuuluu Suomen sosiaaliturvaan. Apurahansaaja maksaa tällöin kaikki sosiaalivakuutusmaksut Suomeen, eikä maksuja makseta työskentelymaahan. A1-todistuksella apurahansaaja on oikeutettu Kela-turvaan ulkomailla työskentelyn aikana.

Apurahan verotukseen Suomessa ja työskentelymaassa voivat vaikuttaa muun muassa työskentelyn kesto ja se, mistä maasta apuraha maksetaan. Lisäksi on merkityksellistä, tapahtuuko työskentely valtiossa, jonka kanssa Suomella on verosopimus vai valtiossa, jonka kanssa verosopimusta ei ole. Verosopimustilanteessa verotus määräytyy sen perusteella, kumpaa valtiota (Suomi vai työskentelyvaltio) pidetään henkilön verosopimuksen mukaisena asuinvaltiona. Verosopimusmääräykset eroavat jonkin verran toisistaan. Useimmiten apurahaa voidaan verottaa vain siinä valtiossa, joka on henkilön verosopimuksen mukainen asuinvaltio. Jos verosopimusta ei ole, kumpikin maa ratkaisee verotuksen oman lainsäädäntönsä nojalla. Apuraha on tällöin Suomessa veronalaista samoin kuin Suomessa apurahalla työskenneltäessä. **Lue laajemmat vastaukset: Acatiimi.fi**

Verotuskohtelu on tarkistettava aina tapauskohtaisesti kussakin ulkomaantyöskentelytilanteessa.

Kysymyksiin vastasi sosiaaliturvaan liittyen kansainvälisten asioiden erityisasiantuntija **Marjaana Lundqvist** Eläketurvakeskuksesta ja verotuksesta johtava veroasiantuntija **Anna-Leena Rautajuuri** Verohallinnosta.

Yhteystiedot

PROFESSORILIITTO
– PROFESSORSFÖRBUNDET
Rautatieläisenkatu 6, 00520 Helsinki

Puheenjohtaja
Jukka Heikkilä
jups@professori.fi
puh. 045 657 5757

Toiminnanjohtaja
Tarja Niemelä
puh. 050 340 2725

Järjestöpäällikkö
Raija Pyykkö
puh. 09 4250 7011

Työsuhdepäällikkö
Leevi Mentula
puh. 040 521 8319

Talousvastaava
Anne Lehto
puh. 09 4250 7013

Järjestösihteeri
Mia Rikala
puh. 09 4250 7012

Viestintäpäällikkö
Leena Kurkinen
puh. 050 531 5465

Liiton toimisto:
puh. 09 4250 700

Sähköpostiosoitteet:
etunimi.sukunimi@professoriliitto.fi
www.professoriliitto.fi

TIETEENTEKIJÄT
– FORSKARFÖRBUNDET
Rautatieläisenkatu 6, 00520 Helsinki

Puheenjohtaja
Tero Karjalainen

Toiminnanjohtaja
Johanna Moisio
puh. 0207 589 612

Johdon assistentti
Elisa Rantoharju
puh. 0207 589 624

Talouspäällikkö
Sanna Hoikka
puh. 0207 589 613

Erityisasiantuntija
Miia Ijäs-Idrobo
puh. 0207 589 622

Juristi
Veera Keski-Säntti
puh. 0207 589 618

Viestintäpäällikkö
Siiri Nousiainen
puh. 0207 589 617

Viestintäsuunnittelija
Milla Talassalo
puh. 0207 589 625

Erityisasiantuntija, työmarkkinapolitiikka
Nina Hahtela
puh. 0207 589 616

Jäsenpalveluasiantuntija
Marsa Nyqvist-Hämäläinen
puh. 0207 589 614

Jäsenpalvelu
easionti.tieteentekijat.fi
Jäsenpalvelu ma–to klo 9–12
puh. 0207 589 619

Sähköpostiosoitteet:
etunimi.sukunimi@tieteentekijat.fi
www.tieteentekijat.fi/

YLIOPISTOJEN OPETUSALAN LIITTO YLL
– FÖRBUNDET FÖR UNDERVISNINGSSEKTORN VID UNIVERSITETEN YLL
Rautatieläisenkatu 6, 00520 Helsinki

Puheenjohtaja
Santeri Palviainen
puh. 040 537 6211
santeri.palviainen@oulu.fi

Järjestötoiminnan assistentti
Rosa Hawela
puh. 020 748 9552
rosa.hawela@oaj.fi

Erityisasiantuntija
Hanna Tanskanen
puh. 020 748 9621
hanna.tanskanen@oaj.fi

OAJ:n jäsenpalvelut
https://yhteydenotto.oaj.fi/

ACATIIMI

Päätoimittaja
Eeva Ylitalo
eeva.ylitalo@otava.fi
Ilmoita osoitteenmuutoksista omaan liittoon.

Toimitus
Otavamedia Oy
Uudenmaankatu 10,
00015 Otavamedia.
yrityksille.otavamedia.fi